

STRAFFERABATT VED TILSTÅELSE

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 617

Til sammen 14899 ord

24.11.2009

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Presentasjon av tema	1
1.2	Sentrale rettskilder	2
<u>2</u>	<u>FORMÅL OG HENSYN</u>	<u>3</u>
<u>3</u>	<u>NÆRMERE OM STRL. § 59 ANNET LEDD</u>	<u>5</u>
3.1	Rettstilstanden før lovfesting av bestemmelsen	5
3.2	Bakgrunnen for å lovfeste bestemmelsen	6
3.3	Vurdering av å lovfeste forklaringer som i vesentlig grad bidrar til å oppklare saken.	8
3.4	VILKÅR FOR NÅR STRL. § 59, 2. LEDD KOMMER TIL ANVENDELSE	9
3.4.1	Vilkåret om at det er siktede som har avgitt en uforbeholden tilståelse	9
3.4.2	Vilkåret om at det må foreligge en uforbeholden tilståelse	10
3.4.3	Vilkåret om at retten skal ta i betraktning den uforbeholdne tilståelsen ved straffeutmålingen	14
<u>4</u>	<u>STRAFFERABATT PÅ ULOVFESTET GRUNNLAG</u>	<u>15</u>
4.1	Generelt	15
4.2	Nærmere om strafferabatt på ulovfestet grunnlag	16
<u>5</u>	<u>MOMENTER SOM TILLEGGES VEKT VED STRAFFEUTMÅLING</u>	<u>21</u>
5.1	Generelt	21
5.2	Betydning for fornærmede	21

5.3	Hensynet til sakens oppklaring	27
5.3.1	Tilståelsens bevismessige betydning i egen sak	28
5.4	Tilståelsens bevismessige betydning om forklaring om andre forhold/ personer i samme sak.	32
	Betydning av siktedes subjektive oppfatning med hensyn til etterforskningen	35
5.5	Prosessøkonomiske hensyn	36
5.6	Tidspunktet for tilståelsen	38
<u>6</u>	<u>STRAFFERABATTENS STØRRELSE</u>	<u>42</u>
6.1	Former for strafferabatt	42
6.2	Nivået for strafferabatt	43
6.3	Synliggjøring av rabatten	45
<u>7</u>	<u>FORHÅNDTILSAGN OM STRAFFEPÅSTAND</u>	<u>47</u>
7.1	Generelt	47
7.2	Nærmere vurdering av forhåndstilsagn	48
<u>8</u>	<u>STRAFFELOVEN AV 2005</u>	<u>53</u>
<u>9</u>	<u>AVSLUTTENDE BEMERKNINGER</u>	<u>54</u>
<u>10</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>56</u>

1 INNLEDNING

1.1 Presentasjon av tema

Tema for oppgaven er strafferabatt ved tilståelse.

Oppgavens ordlyd er ment å dekke både den lovfestede strafferabatten slik den kommer til uttrykk i straffeloven (heretter strl.) § 59, 2. ledd og strafferabatt på ulovfestet grunnlag.

Hovedfokuset vil være på ulike momenter rettspraksis anser som relevante ved vurdering av strafferabatt ved tilståelse, samt på vekten de ulike momentene er tillagt. Dette vil bli belyst ved en gjennomgang av en rekke høyesterettsavgjørelser. I tillegg vil bruk av forhåndsavtaler utgjøre en betydelig del av oppgaven.

Oppgaven vil ikke bestå av en utdypende gjennomgang av strl. § 59, 2. ledd. Dette er fordi oppgaven favner videre enn ordlyden i strl. § 59, 2. ledd. Det fremgår av forarbeider til strl. § 59, 2. ledd at bestemmelsen også kommer til anvendelse for foretak.¹ Jeg har dog avgrenset oppgaven og kommer ikke til å behandle det som gjelder for foretak. Jeg vil heller ikke gjennomgå hvordan strafferabatten kommer til syne i hvert enkelt rettsområde f.eks. veitrafikk.

Strafferabatt ved tilståelse er et aktuelt tema. Hvorvidt det skal gis strafferabatt, og i så fall hvor mye, er ofte gjenstand for debatt i media. Baneheia-, Finance Credit- og Nokas saken, illustrerer og belyser strafferabattens aktualitet.

---

¹ Ot.prp.nr.81 (1999-2000) punkt 6.3.1

Videre fremstilling

Jeg vil i punkt 2 gjøre rede for overordnede formål og hensyn bak ordningen med strafferabatt ved tilståelse. Deretter vil jeg i punkt 3. omhandle rettstilstanden før lovfesting av strl. § 59, 2. ledd og bakgrunn for å lovfeste bestemmelsen. Strafferabatt ved tilståelse etter strl. § 59, 2. ledd er omhandlet i punkt 4.3.

Strafferabatt ved tilståelse kan også følge av ulovfestet rett. Dette er behandlet i punkt 4.

Strafferabattens størrelse er behandlet i punkt 6. Under punkt 7 vil jeg omhandle bruk av forhåndsavtale med hensyn til straffepåstand. I punkt 8 vil jeg kort gjøre rede for straffeloven av 2005 med hensyn til strafferabatt ved tilståelse. Avsluttende bemerkninger omhandler jeg i punkt 9.

1.2 Sentrale rettskilder

I det følgende vil jeg kort omhandle hvilke rettskilder som er særskilt relevante for min oppgave.

Forarbeider er en sentral rettskilde. Jeg sikter her til forarbeider til formell lov, jf. Strl. § 59, 2. ledd. Det gjelder først og fremst forarbeidene; Ot. prp. Nr. 81 (1999-2000) og Innst. O. Nr. 45 (2000-2001). Forarbeider er en relevant rettskilde da de gjerne gir opplysninger om hvordan rettstilstanden var før loven ble gitt. I tillegg kan det av forarbeider fremgå opplysninger om ulike erfaringer fra dem som har deltatt i lovsforbredelsen. Det kan også fremgå av forarbeidene hva som er formålet med loven. Forarbeidene kan inneholde en nærmere presisering eller utdyping om hvordan bestemmelsen skal tolkes.

I tillegg vil jeg også benytte meg av forarbeider til ny straffelov, Ot.prp.nr.90 (2003-2004). Ot.prp.nr.90 (2003-2004) omhandler bla. hvorvidt strl. § 59, 2. ledd bør videreføres i ny straffelov. På den måten kan den fungere som etterarbeider for strl. § 59, 2. ledd.

Rettspraksis er en annen meget relevant og sentral rettskilde. Med rettspraksis mener jeg her først og fremst rettspraksis fra Høyesterett. Høyesterettspraksis har alltid høy rettskildemessig vekt. Det foreligger en rekke avgjørelser som omhandler strafferabatt ved

tilståelse, både fra underinstansene og fra Høyesterett. Imidlertid vil en sak som omhandler tilståelse ofte avklares i underinstansene. Dette kan være tilfelle fordi domfelte er fornøyd med den strafferabatten som er gitt. Underinstansene er imidlertid bundet av Høyesterett sin tolkning.

2 FORMÅL OG HENSYN

Med formål legger jeg til grunn hva som er hensikten bak ordningen med strafferabatt ved tilståelse.

Saksbehandlingen i en straffesak kan både være tidskrevende og resurskrevende. Dette kan ofte medføre flere uheldige konsekvenser både for siktede, saksbehandlingen, politiet og samfunnet. Det foreligger ingen plikt til å tilstå jf. Strpl.§§ 90 og 230. Det er en avgjørelse den enkelte må foreta. Hensikten bak en mulig strafferabatt er at det skal virke motiverende å tilstå.

Det er flere hensyn som gjør seg gjeldende bak en mulig strafferabatt ved tilståelse. Flere av de sentrale hensynene fremgår av forarbeidene til lovendring av strl. 59, 2.ledd.² Tilsvarende hensyn må sies langt på vei å være sammenfallende for strafferabatt på ulovfestet grunnlag. En gjennomgang av Høyesterettspraksis tilsier dette.

Et viktig og sentralt hensyn som taler for strafferabatt ved tilståelse er prosessøkonomiske hensyn. Dette hensynet er tillagt betydelig vekt både i forarbeider og flere avgjørelser fra Høyesterett.³ Prosessøkonomiske hensyn kan f.eks være at en tilståelse bidrar til betydelig

---

² Ot.prop.nr.81 (1999-2000)

³ Ibid. s. 33

mindre etterforskning for politiet. En tilståelse kan for eksempel også medføre en forenklet rettergang ved at en sak kan pådømmes som en tilståelsesdom etter strpl. § 248.⁴

På en annen side gir enkelte av høringsinstansene i forarbeidene uttrykk for at prosessøkonomiske hensyn ikke skal tillegges for stor vekt.⁵ Selv om det foreligger en tilståelse, må også disse sakene etterforskes for å sikre at tilståelsen støttes opp av øvrige opplysninger.

Hensynet til siktede kan tilsi at en tilståelse eller forklaring som bidrar til oppklaring av saken bør ”belønnes” med nedsatt straff. Dette hensynet kan ikke jeg se er omhandlet i forarbeidene til strl. § 59, 2. ledd. Det er ønskelig å ha et straffesystem som oppfordrer den som har begått en straffbar handling til å ta ansvar for disse. Gjennom å få en strafferabatt vil siktede kunne motiveres til å tilstå sine forhold eller til å bidra med andre opplysninger. En tilståelse fra siktedes side kan indikere et ønske om å gjøre opp for seg.

Hensynet til fornærmede kan også tale for strafferabatt ved tilståelse. Hensynet er tillagt vekt i forarbeidene og rettspraksis.⁶ Det blir pekt på at det er særlig i sedelighetssaker at hensynet til fornærmede kan tilsi at det gis en mildere straff der siktede avgir en uforbeholden tilståelse.⁷ Viser her til punkt 5.2.

En tilståelse kan ha stor betydning med hensyn til en mulig oppklaring av saken. Det gjelder både tilståelse om sine egen forhold jf. Strl. § 59, 2ledd og forklaringer som faller utenfor ordlyden i strl. § 59, 2. ledd. For eksempel forklaringer om andre involverte. En tilståelse kan ha avgjørende betydning når det gjelder oppklaring av saken, f. eks der politiet ikke har avgjørende bevis for å kunne oppklare en sak og hvor tilståelsen i stor grad bidrar til dette.

---

⁴ Lov av 30.aug 2006 nr.67, trådt i kraft 1.jan.2003 ble betegnelsen dom i forhørsrett endret til tilståelsesdom.

⁵ Ot.prp.nr.81 (1999-2000) s. 34

⁶ Innst.O.nr.45 (2000-2001) punkt 6 og bla i Rt 2006 s. 809

⁷ Ot.prp.nr.81 (1999-2000) s. 33

Strafferabatt ved tilståelse kan medføre at flere uskyldige erkjenner straffeansvar. Dette mothensynet ble fremmet i forarbeidene av arbeidsgruppen. Departementet sier seg enig med arbeidsgruppen og peker på at det ”...rent tallmessig neppe kan forvente mange uriktige tilståelser...”⁸ Det foreligger en risiko for at det kan foreligge uriktige tilståelser, men både arbeidsgruppen og departementet legger til grunn at denne risikoen er beskjeden.⁹

Strafferabatt ved tilståelse kan medføre at straffenivået blir senket. Dette mothensynet ble trukket frem i forarbeidene.¹⁰ Departementet fremhever at dette mothensynet bare kan tillegges vekt ved tilståelsessaker. Dette hensynet kan sies å ha liten vekt da en tilståelse i en tilståelsessak ikke automatisk fører til redusert straff.

3 NÆRMERE OM STRL. § 59 ANNET LEDD

3.1 Rettstilstanden før lovfesting av bestemmelsen

Før lovendring av 2001 hadde ikke retten en plikt til å ta i betraktning en tilståelse som straffutmålingsmoment etter strl. § 59. Det betyr ikke at domstolene ikke har tatt i betraktning tilståelse som straffutmålingsmoment før lovendringen i 2001. Tilståelsen ble tidligere kun sett på som en formildende omstendighet.¹¹ Etter rettens skjønn kunne tilståelsen bli tatt i betraktning ved straffutmåling. Det foreligger rettspraksis som viser at

---

⁸ Ot.prp.nr.81 (1999-2000) s. 36

⁹ I.c.

¹⁰ I.c.

¹¹ Ot.prp.nr. 81 (1999-2000) s. 33

tilståelse før lovendring i 2001 var et relevant moment ved utmåling av straff og at det ble tillagt vekt.¹²

Lovendringen i 2001 medførte en lovfestet straffutmålingsbestemmelse der retten har en plikt til å ta i betraktning tilståelse ved straffutmåling. Dette utgjør den største forskjellen fra tidligere.

I tillegg inneholdt den tidligere strl. § 59 som straffnedsettelsesgrunn et vilkår om at den som før han visste seg mistenkt ” *selv angivet sig og aflagt fuldstændig Tilstaaelse...* ” Ved lovendring i 2001 ble bestemmelsen utvidet til å gjelde generelt der det foreligger en uforbeholden tilståelse.¹³

Før lovendring av strl. § 59, 2. ledd ble det lagt vekt på om siktede på annen måte enn ved å tilstå, bidro til å oppklare et straffbart forhold. Det følger av rettspraksis og det er nevnt i forarbeidene til lovendringen.¹⁴ Det ble kun sett på som et formildende moment ved straffutmålingen. For eksempel samarbeid med politiet. Viser til punkt 4.

3.2 Bakgrunnen for å lovfeste bestemmelsen

Det ble før lovendring av strl. §59, 2. ledd i 2001 drøftet i forarbeidene om å lovfeste betydningen av et straffutmålingsmoment.¹⁵

Det er ikke tradisjon i Norsk rett at prinsippene for straffutmåling blir lovregulert. Flere av høringsinstansene ga uttrykk for å være skeptiske til en slik lovfestelse. Norsk straffelov

---

¹² bla. Rt 2000 31

¹³ Matningsdal (2003) s. 533

¹⁴ jf. Rt 1994 74, Rt 1995 238, Rt 2000 3 jf Ot.prp.nr. 81 (1999-2000) s. 33.

¹⁵ Ot.prop.nr. 80 (1999-2000) s. 34

skiller seg på denne måten fra Sverige og Finland som har lovfestede prinsipper for utmåling av straff.

Det ble blant annet reist spørsmål om det var hensiktsmessig å lovregulere ett enkelt straffutmålingsmoment, når straffutmålingen forøvrig bygger på ulovfestede prinsipper. Det ble vist til at det å lovfeste et straffutmålingsmoment ville representere et markert brudd med etablert straffutmålingspraksis.¹⁶ Endring i straffutmåling skjer gjerne enten gjennom lovendring eller som en konsekvens ut i fra rettspraksis, noe som skjer oftest gradvis og over lengte tid. Departementet uttaler følgende;

”... Departementet er enig i at det er behov for å lovfeste en regel om betydningen av tilståelser for å sikre en raskere endring i straffutmålingen i tilståelsessaker enn det er grunn til å vente ville kunne skje gjennom omlegging av praksis alene...”¹⁷

Strl. § 59, 2. ledd er utformet på grunnlag av anbefaling fra arbeidsgruppen. Arbeidsgruppen hadde mandat til å foreslå tiltak som kunne bidra til en raskere straffesaksbehandling. Formålet med å lovfeste en bestemmelse om strafferabatt ved tilståelse i strl. § 59, 2. ledd var at tilståelser skulle tillegges større vekt i alminnelige saker enn det ble gjort tidligere.¹⁸

---

¹⁶ Ot.prp.nr.80 (1999-2000) s. 34

¹⁷ Ibid. s. 36

¹⁸ Innst.O.nr.45 (2000-2001) punkt.6

3.3 Vurdering av å lovfeste forklaringer som i vesentlig grad bidrar til å oppklare saken.

Spørsmål om det skulle lovfestes i strl. § 59, 2. ledd forklaringer som i vesentlig grad bidrar til oppklaring av saken var behandlet i forarbeidene.¹⁹ Arbeidsgruppen uttaler følgende i rapporten som er nevnt i forarbeidene;

*”... I flere typer saker- hvor etterforskningen støter på særlige problemer- vil det kunne ha vesentlig betydning for muligheten til oppklaring og iretteføring at en siktet kan motiveres til å bidra med opplysninger. Siktetes bistand kan gjelde egen sak, andre saker som behandles samtidig med siktetes egen sak, eller helt andre saker- også saker i utlandet...”*²⁰

Dette vil ofte være saker av en viss størrelse og med flere parter som er involvert. Særlig i narkotikasaker og/eller ved annen organisert og/ eller grenseoverskridende kriminalitet kan det ofte støte på særlige problemer med hensyn til etterforskningen.

Det fremgår videre at arbeidsgruppen mener at en som har avgitt en uforbeholden tilståelse ofte også vil gi opplysninger som i stor grad vil bidra til å oppklare andre alvorlige forhold. Arbeidsgruppen uttaler følgende;

*” Begge momentene må da etter arbeidergruppens syn tillegges vekt ved straffeutmålingen. Gruppen mener at det antagelig er hensiktsmessig å ha en felles bestemmelse for tilståelser og forklaringer som bidrar til oppklaring...”*²¹

Flere av høringsinstansene var negative til forslaget fra arbeidsgruppen. Mothensyn som ble fremmet var bla. at det lett kunne oppstå tvil om hvorvidt siktetes forklaring var

---

¹⁹ Ot.prp.nr.81 (1999-2000) s. 38

²⁰ Ibid. punkt 6.2.2.1

²¹ Ibid. punkt 6.2.2.

sannferdig eller ikke. Departementet peker på at i slike situasjoner har siktede lite å tape på å gi opplysningene.²²

Departementet trekker også frem mothensyn om at det er betenkelig å lovfeste en regel som oppfordrer til angivere eller beskyldninger om dette. Dette begrunnes med at det kan øke risikoen for at den siktede blir utsatt for represalier. I tillegg så ikke departementet at momentet ble tillagt for lite vekt i praksis. Departementet konkluderer med følgende;

*” ...Departementet foreslår ikke å lovfeste betydningen av at den siktede på annen måte enn ved å tilstå har bidratt til å oppklare et straffbart forhold. Et slikt forhold vil likevel kunne tillegges vekt ved straffeutmålingen etter de retningslinjer som er utviklet i praksis...”*²³

Det betyr at forklaringer som bidrar til oppklaring av saken ikke faller inn under strl. § 59, 2. ledd. Imidlertid vil et slikt forhold tillegges vekt ved straffeutmåling, men da på bakgrunn av rettspraksis. Viser til punkt 4

3.4 VILKÅR FOR NÅR STRL. § 59, 2. LEDD KOMMER TIL ANVENDELSE

3.4.1 Vilkåret om at det er siktede som har avgitt en uforbeholden tilståelse

Det første vilkåret som må være oppfylt etter strl. §59, 2.ledd er at vedkommende som avgir en uforbeholden tilståelse må være ”siktet”.

Tidspunktet for når en mistenkt får status som siktet er omhandlet i strpl. § 82. Strpl. § 82. 1. ledd nevner tre alternativer for at en mistenkt skal få stilling som siktet. Det første tilfelle

---

²² Idid. punkt 6.2.2.3

²³ Ot.prp.nr.81 (1999-2000) punkt 9

gjelder når påtalemyndigheten har erklært den mistenkte for siktet. Dette viser at siktelsen må komme fra en tjenestemann fra påtalemyndigheten.²⁴ Det andre tilfelle er når det er innledet forfølgning mot mistenkte ved retten. Det vil for eksempel være tilfelle når det er tatt ut en tiltale. Det tredje alternativet omhandler de tilfeller hvor det ” *er besluttet eller foretatt pågripelse, ransaking, beslag eller liknende forholdsregler rettet mot ham*”, jf. Strpl. § 82, 1. ledd. Dette alternativet omhandler tilfeller der det er besluttet eller foretatt bruk av tvangsmidler.

Siktet er et videre begrep enn tiltalt. Før hovedforhandling taler man om siktede. Når tiltalebeslutningen blir utferdiget blir siktede tiltalt. Da er etterforskningen slutt og påtalemyndigheten har tatt sitt standpunkt når det gjelder skyldspørsmålet.

3.4.2 Vilåret om at det må foreligge en uforbeholden tilståelse

I følge strl. § 59, 2. ledd skal retten ta i betraktning ved staffutmålingen, dersom siktede har avgitt en ”uforbeholden tilståelse”. Dette kan sees på som det mest sentrale vilåret i bestemmelsen.

Ut i fra ordlyden i lovteksten gir ikke bestemmelsen noen mer forklaring i hva som ligger i begrepet. Det følger av henvisningen i lovteksten at man ved denne vurderingen skal se hen til strpl. § 248. Det fremgår av forarbeidene at forståelsen av uttrykket ”uforbeholden tilståelse” skal tolkes på samme måte som vilåret er brukt i strpl. § 248.²⁵

Strpl. § 248 gir adgang til en forenklet pådømmelse i en straffesak. Saken pådømmes uten at det er utferdiget en tiltalebeslutning og uten at reglene om hovedforhandling får anvendelse. Det må påpekes at en slik forenklet fremgangsmåte som en tilståelsesdom innebærer, er en fravikelse fra det loven oppstiller som normalformen.

---

²⁴ Andenæs (2009) s. 58

²⁵ Ot.prp. nr 81 (1999-2000) s. 45. Fulgt opp i bla. Rt 2005 559 avsnitt 18

Saken pådømmes uten meddommere og reglene om bevisumiddelbarhet og muntlighet gjelder ikke.²⁶

Det grunnleggende vilkåret for at en sak kan pådømmes som tilståelsesdom etter strpl. § 248 er at det foreligger en ”uforbeholden tilståelse”. Andenæs sonderer ved sin drøftelse mellom omstendigheter som er av betydning for skyldspørsmålet, og omstendigheter som er av betydning for straffeutmålingen.²⁷ Etter strpl. § 248 er det den bevismessige vurderingen av siktedes forklaring som gir grunnlag for vurdering om en sak kan gå som tilståelsesdom.

I forhold til strpl. § 248 må en tilståelse dekke vilkårene for straff. Det foreligger en uforbeholden tilståelse dersom siktede avgir en forklaring som reservasjonsløst dekker vilkårene for straff.²⁸ Det betyr at det må gå frem av siktedes tilståelse at han har oppfylt både bestemmelsens objektive gjerningsinnhold og ha handlet med forsett(subjektive).²⁹ Det må da ikke foreligge straffrihetsgrunn. For eksempel tyveri etter strl. § 257. Det må fremgå av tilståelsen at han tok tingen og i tillegg hadde vinnings hensikt, for at saken kan pådømmes etter strl. § 248.

Hensynet til rettsikkerhet tilsier at det stilles strenge krav for om en sak kan pådømmes etter strpl. § 248. Dette kan bla. begrunnes med at den forenklede rettergangen etter strpl. § 248 medfører pådømmelse uten meddommere og uten bevisførsel. Det sentrale beviset som retten bygger sin avgjørelse på er da siktedes tilståelse og sakens øvrige dokumenter.

Prosessøkonomiske hensyn taler for at det stilles de samme kravene til når det foreligger en uforbeholden tilståelse etter strl. § 59, 2. ledd og strpl. § 248. Det betyr at dersom det foreligger en uforbeholden tilståelse etter strl. § 59, 2. ledd, vil en del saker kunne gå som tilståelsesdom etter strpl. § 248 dersom alle vilkårene for dette er oppfylt.

---

²⁶ Innebærer at de ellers gjeldende regler om at det ved hovedforhandling deltar meddommere etter Dl. §21, 2. ledd og strpl. § 276 ikke gjelder ved tilståelsesdom.

²⁷ Andenæs (2009) s. 439

²⁸ Bjerke (2001) s. 898

²⁹ Andenæs 2009) s. 439

Strpl. § 248 omhandler en rekke andre vilkår for at bestemmelsen kommer til anvendelse. Det vil si at selv om det foreligger en uforbeholden tilståelse vil ikke det automatisk føre til at en sak kan pådømmes etter strpl. § 248. Jeg vil ikke gå nærmere inn på de øvrige vilkårene da det sentrale vilkåret i denne sammenheng, er uforbeholden tilståelse.

Spørsmål om det foreligger en uforbeholden tilståelse etter strl. § 59, 2. ledd er behandlet i bla. Rt 2005 s. 599. Saken illustrerer at det ikke er nødvendig at siktede har erkjent straffeskyld, så lenge det fremgår av forklaringen at straffbarhetsvilkårene er oppfylt. Saken gjelder en mann som var dømt for ved to anledninger å ha hatt seksuell omgang med en mindreårig jente. Domfelte hadde erkjent de faktiske forhold, men nektet straffeskyld etter strl. § 195. Spørsmålet var her om en slik tilståelse var å anse som uforbeholden etter strl. § 59, 2. ledd. Etter at førstvoterende hadde gjennomgått forarbeider og teori uttaler førstvoterende følgende;

”... Jeg finner på denne bakgrunn at tilståelsen i relasjon til straffeloven § 59 andre ledd må dekke alle de faktiske forhold som gjør handlingen straffbar - både av objektiv og subjektiv art. Derimot kan det ikke kreves at den siktede har erkjent straffeskyld...”³⁰

Dette blir fulgt opp i Rt 2006 s. 515. Saken gjelder straffutmåling for uaktsomt drap som følge av salg av giftig metanolholdig sprit. Når det gjelder straffutmålingen kom retten til at det burde gjøres fradrag fra utgangspunktet om fengsel i åtte måneder. Førstvoterende uttaler:

”...Når det gjelder tilståelsen, har den tiltale erkjent de faktiske forhold som domfellelsen bygger på, derimot ikke at hans handlemåte skal karakteriseres som uaktsom. Det siste er imidlertid ikke til hinder for at tilståelsen skal sees som

---

³⁰ Rt 2005 559 avsnitt 19

uforbeholden og dermed etter strl. § 59, 2. ledd skal tas i betraktning ved straffutmåling, se Rt 2005 s. 559...³¹

Ut i fra ovennevnte uttalelse kan det forstås at en tilståelse er å anse som uforbeholden etter strl. § 59, 2. ledd selv om tilståelsen ikke dekker om handlingen er uaktsom eller ikke.

I Rt 2006 s. 809 var et av spørsmålene om det forelå en uforbeholden tilståelse etter strl. § 59, 2. ledd. Saken gjelder straffutmåling for seksuell omgang med barn under 14 år. Lagmannsretten har ved straffutmålingen konkludert med at domfelte har tilstått de faktiske forholdene, men fordi domfelte holdt fast på at han trodde fornærmede var 15 år, var tilståelsen ikke å anse som uforbeholden.³² Høyesterett er her uenig og førstvoterende uttaler følgende;

”... I dette tilfelle har domfelte erkjent alle faktiske forhold som danner grunnlag for aktsomhetsvurderingen. Etter min vurdering må dette være tilstrekkelig til at vilkårene for en uforbeholden tilståelse i forhold til straffeloven §59, annet ledd, foreligger, jf. Rt 1995- 926...”³³

Høyesterett legger her til grunn at det er tilstrekkelig at domfelte har erkjent alle faktiske forhold ved aktsomhetsvurderingen for å anse tilståelsen som uforbeholden etter strl. § 59, 2. ledd.

En uforbeholden tilståelse foreligger ikke dersom siktede påberoper seg straffrihetsgrunn. En straffrihetsgrunn er for eksempel når en person har overtrådt et straffebud, men blir fritatt for straff. Nødverge etter strl. § 48 er et eksempel på en straffrihetsgrunn. Når retten kommer til at strl. § 59, 2. ledd kan anvendes har retten funnet siktede skyldig og svart ja

---

³¹ Rt 2006 515

³² Rt 2006 809 avsnitt 19

³³ Ibid. avsnitt 20

på skyldspørsmålet. Men kommer retten til at det foreligger en straffrihetsgrunn er skyldkravet ikke oppfylt og tiltalte blir da frikjent.

3.4.3 Vilkåret om at retten skal ta i betraktning den uforbeholdne tilståelsen ved straffutmålingen

I følge strl. § 59, 2. ledd ”skal” retten ta i betraktning den uforbeholdne tilståelsen. Det innebærer altså en plikt for retten å ta i betraktning den uforbeholdne tilståelsen. Plikten refererer seg ikke til at retten skal redusere straffen dersom det foreligger en uforbeholden tilståelse. Det fremgår av forarbeidene at *”...plikten knytter seg imidlertid bare til det å ta i betraktning ved straffutmålingen at den siktede har tilstått...”*³⁴ Det betyr at selv om det foreligger en uforbeholden tilståelse vil ikke det automatisk føre til nedsatt straff.

Strl. § 59, 2. ledd omhandler ikke hvilken betydning tilståelsen skal ha. Departementet uttaler i forarbeidene følgende;

*”...om tilståelsen bør lede til reduksjon i straffen, og hvor stor reduksjonen i tilfelle bør være, må avgjøres av retten etter en konkret vurdering i den enkelte sak. Viktige momenter vil her være hvilken betydning tilståelsen har hatt for fornærmedes situasjon, og hvor stor prosessøkonomisk gevinst den har medført...”*³⁵

---

³⁴ Ot.prp.81 (1999-2000) s. 44

³⁵ I.c.

4 STRAFFERABATT PÅ ULOVFESTET GRUNNLAG

4.1 Generelt

Ved en nærmere vurdering kan det stilles spørsmål om strl. § 59, 2. ledd kan anvendes utvidende?

Å anvende en bestemmelse utvidende vil si at man gir lovregelen en videre anvendelse enn ordlyden, isolert sett, skulle tilsi.³⁶ Det følger av rettspraksis at strl. § 59, 2. ledd ikke skal anvendes utvidende.³⁷

Et annet spørsmål er om strl. § 59, 2. ledd kan anvendes analogisk.

Andenæs opererer med uttrykkene analogi i snever og vid forstand. I dette tilfelle vil det være analogi i vid forstand som er av betydning. Med analogi i vid forstand menes der en lovregel tjener som et argument for å oppstille en tilsvarende regel, på forhold som ikke dekkes av lovreglen, men som ligner på de lovregulerte.³⁸ F.eks i Rt 2004 s. 1287 anvendte retten strl. § 59, 2. ledd på forholdet, selv om forholdet ikke gikk under ordlyden. Det forelå en tilståelse som både dekket de subjektive og objektive vilkårene for straff etter det aktuelle straffebudet. Imidlertid nektet tiltalte straffeskyld og tilståelsen ble av den grunn ikke ansett å være uforbeholden etter strl. § 59, 2. ledd.

Om strl. § 59, 2. ledd kan anvendes analogisk eller ikke vil måtte bero på en konkret vurdering i hver enkel sak. Det er flere momenter som kan gjøre seg gjeldende ved denne vurderingen, men jeg går ikke nærmere inn på dette.

---

³⁶ Andenæs (2009) s. 33

³⁷ bla. i Rt 2004 s. 1238 avsnitt 22 hvor det går frem at strl. § 59, 2. ledd "...ikke får direkte anvendelse..." og HR-2009-1338-A avsnitt 18

³⁸ Andenæs (2009) s. 70

Siktede kan få strafferabatt på flere grunnlag enn strl. § 59, 2. ledd. For eksempel kan det være tilfelle der tiltalte både tilstår eget forhold og i tillegg samarbeider med politiet om andre involverte. At slike tilfeller skal medføre redusert straff harmonerer godt både med hensynet til oppklaring av alvorlig kriminalitet og prosessøkonomiske hensyn.

Rettsgrunnlaget for rabatt ved andre forhold enn § 59 annet ledd er basert på ulovfestet rett - sikker rettspraksis.

4.2 Nærmere om strafferabatt på ulovfestet grunnlag

Etter rettspraksis er det ikke tvil om at samarbeid med politiet, særlig i narkotikasaker, blir tillagt vekt ved straffutmåling.³⁹

For eksempel i Rt 1995 s.242. Saken gjelder straffutmåling for narkotikaforbrytelse etter strl. 162, 1 og 3 ledd, jf. 5. ledd. I lagmannsretten ble straffen satt til fengsel i 8 år. Domfelte anket angående straffutmålingen. Anken var begrunnet i at det ikke var tatt tilstrekkelig hensyn til den omfattende hjelpen han hadde ytet til politiet under etterforskningen. Førstvoterende uttaler følgende;

*”...Det har ved straffutmålingen vært vanlig å ta hensyn til om domfelte har samarbeidet med politiet. Særlig i store narkotikasaker, der en rekke personer er innblandet, er dette ofte helt sentralt for oppklaringen av saken. Det er for politiet viktig at de siktede motiveres for et samarbeid, samtidig som en reduksjon av straffen overfor den siktede kan være en rimelig kompensasjon for den fare han pådrar seg for hevnaksjoner...”*⁴⁰

---

³⁹ bla. i Rt 1995 238

⁴⁰ Rt 1995 242 s. 243

Høyesterett finner at en fengselstraff på 8 år ville vært utgangspunktet for domfelte sett bort i fra hensynet til den hjelpen han ytet til politiet. På bakgrunn av ovennevnte sitat setter Høyesterett straffen til fengsel i 6 år og 6 måneder.

Dommen illustrerer at samarbeid med politiet tillegges en vesentlig vekt ved straffutmåling. Dette harmonerer godt med hensynet til at strafferabatt skal virke motiverende. På grunn av samarbeidet ble det gitt ca 19 % strafferabatt.

Rt 1998 s. 2001 illustrerer dette nærmere. Saken gjelder en kurèr som ble dømt for å ha medvirket til ulovlig innførsel av nesten 15 kg heroin. Seks kilo ble oppdaget ved tollkontrollen. A samarbeidet med politiet med hensyn til oppfølging av leveringsleddet. Imidlertid fulgte ikke A instruksene fra politiet og satte seg i bilen til B og kjørte. A tilsto ikke, men 8 måneder senere ble det funnet ytterligere 9 kilo heroin. Når det gjelder straffutmåling uttaler førstvoterende;

”...Hvor stor betydning dette momentet får, må avhenge av konkrete omstendigheter- hva samarbeidet nærmere har bestått i, hvilken risiko det har utsatt den tiltalte og hans omgivelser for, mv. A bistod politiet etter at han var tatt, og dette førte til at en mottaker ble pågrepet...”⁴¹

A ble dømt til fengsel i 12 år. I følge ovennevnte uttalelse kan det forstås at betydningen av samarbeid med politiet vil bero på en konkret vurdering. Det skal i denne vurderingen ses hen til bla. hvilken risiko samarbeidet med politiet har medført for tiltalte.

Hvorvidt skal domfeltes bistand til politiet kunne opplyses ovenfor domstolen når det gjelder straffutmåling?

---

⁴¹ Rt 1998 2001 s. 2006

Dette spørsmålet ble behandlet i Rt 1995 s. 1975. Saken gjelder en mann som var dømt for innførsel av 440 kilo hasj. Jf. Strl. § 162,1,3 jf. 5. ledd. I lagmannsretten opplyser aktor at tiltalte bidro til oppklaring av egen sak, men uten en nærmere bevismessig underbygging. Tiltalte ønsket ikke det. Førstvoterende i Høyesterett uttaler følgende;

”...Etter min oppfatning må det aksepteres at det legges vekt på politiets behov for bistand fra siktede og på siktedes behov for beskyttelse. For å imøtekomme disse behovene må det aksepteres at aktor i forholdsvis generell form gir domstolen opplysninger om at domfelte har ytet bistand til etterforskningen og om den større eller mindre betydning bistanden har hatt...”⁴²

Høyesterett legger til grunn at domfelte har ytet bistand til oppklaring av egen sak, men også andre alvorlige saker med internasjonal forgrening. Straffen blir på bakgrunn av ovennevnte sitat satt til fengsel i 10 år.

Ut i fra uttalelsen i dommen kan det forstås at det aksepteres at aktor gir en generell forklaring for retten hva bistanden fra domfelte har bestått av. Det vil si at det ikke bør stilles krav til aktor å gå inn i detaljer på enkeltheter.

Ofte vil det foreligge en tilståelse om egne forhold og i tillegg samarbeid med politiet om saken forøvrig. Her har siktede krav på strafferabatt både for tilståelsen om eget forhold og samarbeidet med politiet.

Rt 2005 s. 314 illustrerer dette nærmere. Saken gjelder innførsel av heroin og kokain, jf. Strl. § 162, 1. ledd jf. 2. ledd. A gikk med på å samarbeide med politiet som senere ga grunnlag for pågrepelse av mottaker B. Når det gjelder tilståelsen jf. Strl. § 59, 2. ledd, finner Høyesterett at det bør gjøres et fradrag på ett 1 år og 6 måneder.

Det ble gitt ytteligere strafferabatt på bakgrunn av A sitt samarbeid med politiet. Det fremgår av dommen følgende;

---

⁴² Rt 1995 1975 s. 1977

*”...ein slik reduksjon skal gi ein sikta grunn til å samarbeide med politiet med tanke på en fullstendig oppklaring. Samstundes må reduksjonen vere så stor at ein sikta ser seg tent med å ta den risikoen samarbeid inneber...”*⁴³

På grunn av A sitt samarbeid med politiet fant retten at straffen måtte reduseres ytteligere med ca 9 måneder. Normal straffen ble ansett å være noe i underkant av 7 år. Ut i fra en samlet vurdering satte Høyesterett straffen til fengsel i 4 år og 9 måneder.

Høyesterett legger her vesentlig vekt på A sitt samarbeid med politiet som medførte pågripelse av B. Forklaringen til A gjorde at politiet hadde bevis som var tilstrekkelig for pågripelse og senere domfellelse for B. Det at siktede tar en risiko ved å samarbeide med politiet er også et relevant hensyn ved vurdering av strafferabatten. Det ble her gitt en straffrabatt både for tilståelsen og for samarbeidet med politiet på til sammen ca 30 %⁴⁴

I Rt 2008 s. 1064 gjelder saken straffutmåling for befatning med 160 kg amfetamin og 250 kg hasj, jf. Strl. § 162, 1, jf. 3. ledd, 1.punktum. jf. § 60a. Ved straffutmålingen går det fram at B hadde en rolle som formidler, den uforbeholdne tilståelsen kom raskt, samt at han bidro med opplysninger som hadde stor betydning for den videre etterforskningen som var sentralt for å domfelle D. Lagmannsretten uttaler *”...han skal imidlertid gis en betydelig rabatt for sin uforbeholdne tilståelse samt hans bistand til oppklaring av saken...”*⁴⁵

Lagmannsretten fant at utgangspunktet for de straffbare forhold som B var domfelt for ville være fengsel 14 år. På grunn av ovennevnte sitat ble straffen satt til fengsel i 8år. Det utgjør en strafferabatt på litt over 40 %.

Et relevant spørsmål er hva om siktede erkjenner forhold som er mindre en det politiets siktelse går ut på?

---

⁴³ Rt 2005 314 avsnitt 23

⁴⁴ Tilsvarende i Rt 2007 1341. Det forelå en uforbeholden tilståelse, men retten kom til at strl. § 59, 2. ledd ikke kunne anvendes. A sin omfattende bistand til politiet ble tillagt vekt ved straffutmåling.

⁴⁵ LE-2005-93610-1 inntatt i Rt 2008 1064 avsnitt 15

Dette spørsmålet kom opp i Rt 2006 s. 669. Saken omhandler straffutmåling for å ha fremmet andres prostitusjon som ledd i virksomhet til en organisert kriminell gruppe, jf. Strl. §§202, 1. ledd sammenholdt med strl. § 60 a. Førstvoterende som utgjør flertallet (3-2) slutter seg til lagmannsretten sin avgjørelse med hensyn til at strl. § 59, 2. ledd ikke kommer direkte til anvendelse. Det forelå ingen uforbeholden tilståelse. Førstvoterende uttaler følgende;

... ” Etter min mening må henvisningen i forarbeidene til straffeprosessloven § 248 forstås slik at forklaringen ikke omfattes direkte av straffeloven § 59 andre ledd med mindre den har et slikt innhold med hensyn til det påtalte forholdet at den ville ha gitt grunnlag for tilståelsesdom. Dette kan også være tilfelle dersom det foreligger et avvik av betydning mellom forklaringen og siktelsen/ tiltalebeslutningen med hensyn til omstendighetene som hører under straffespørsmålet...”⁴⁶

I denne saken forelå det et betydelig avvik mellom utbytte domfelte hadde tilstått at han hadde mottatt, og hva tingretten fant det bevist hva han hadde tjent. Tiltalte forklarte at han hadde tjent mellom 50 og 80 tusen euro på virksomheten. Imidlertid fant tingretten bevist at tiltalte hadde mottatt et brutto utbytte på 3, 8 millioner. Selv om forklaringen ikke ble ansett å falle inn under strl. § 59, 2. ledd ble forklaringen ilagt en viss vekt ved straffutmåling.

Ut i fra rettspraksis gis det en betydelig strafferabatt der det foreligger forklaring som bidrar til å oppklare saken. Det kan være forklaringer som både bidrar til å identifisere andre involverte eller andre forhold som bidrar til oppklaring rundt saken. Det gis en betydelig strafferabatt der det foreligger en tilståelse etter strl. § 59, 2. ledd og forklaring som bidrar til oppklaring av saken. Strafferabattens størrelse vil her bero på en konkret vurdering.

---

⁴⁶ Rt 2006 669 avsnitt 25

5 MOMENTER SOM TILLEGGES VEKT VED STRAFFEUTMÅLING

5.1 Generelt

I det følgende vil jeg omhandle hvilke momenter rettspraksis anser som relevante ved vurdering av strafferabatt ved tilståelse og hvilken vekt de tillegges. De samme momentene gjør seg gjeldende enten ved vurdering av strl. § 59, 2. ledd eller ved vurdering på bakgrunn av ulovfestet rett. Momentlisten er ikke uttømmende. Det er kun noen av de mest sentrale momentene, som særlig går igjen i rettspraksis, som er omhandlet. Ofte vil flere av momentene gjøre seg gjeldene samtidig. Det kan derfor være vanskelig å si nøyaktig hvilken vekt retten har tillagt hvert enkelt moment.

Det er opp til rettens skjønn å vurdere om og hvilke momenter som kan tillegges vekt ved straffutmåling. Høyesterett har avgitt flere prinsipielle avgjørelser hvor de legger føringer for hvilke momenter som er relevante ved straffeutmåling ved en tilståelse.

Det er i Høyesterett dannet seg en praksis at det innledningsvis angis konkret hva den egentlige straffen ville ha ligget på. Deretter drøftes hvilken vekt tilståelsen og evt. andre formildende omstendigheter bør tillegges. Etter en samlet vurdering tar retten stilling til hvilken straff som skal pådømmes.

5.2 Betydning for fornærmede

Sedelighetssaker

I Rt 1999 s. 1012 går det frem at retten legger vekt på hensynet til fornærmede ved straffutmålingen. Saken omhandler en ustraffet mann som ble dømt i tingretten for

sedelighetsforbrytelse etter strl. § 196, 1. ledd og § 212, 2. ledd, 2. straffealternativ til fengsel i 8 måneder. Domfelte påanket straffen med hensyn til straffutmåling til lagmannsretten. Lagmannsretten satte ned straffen til 6 måneder, hvor 90 dager ble gjort betinget med en prøvetid på 3 år. Statsadvokaten anket straffutmåling til Høyesterett og førstvoterende uttaler;

”Når jeg ikke finner grunn til å skjerpe straffen ut over dette, legger jeg bla. vekt på at domfelte allerede i sin første politiforklaring erkjente de fleste forhold som han er domfelt for. I sin alminnelighet vil tilståelser i saker som dette innebære at fornærmede spares for den tilleggsbelastningen som ligger i frykten for ikke å bli trodd...”⁴⁷

Høyesterett setter straffen til 6 måneder ubetinget fengsel. Førstvoterende presiserer at det er nettopp i slike saker at en tilståelse vil spare fornærmede for ytterligere påkjenninger. Hvilken vekt retten har tillagt momentet er noe vanskelig å fastslå. Imidlertid må det forstås dit hen at retten legger en viss vekt på at tilståelse i sedelighetssaker sparer fornærmede for ytterligere belastninger.⁴⁸

Rt 2005 s. 29 Dissens (4-1). Saken omhandler en gutt på 17 år og 9 måneder som var dømt for å ha hatt samleie med en jente på 13 år. Domfelte anket lagmannsrettens avgjørelse på 2 år, hvorav et år ble betinget. Førstvoterende, som utgjør flertallet, uttaler;

”...domfelte har hele tiden benektet at han hadde samleie med fornærmede, slik han ble straffedømt for i lagmannsretten. Han har således ikke spart fornærmede for den belastning som etterforskningen og rettergangen må ha vært for henne...”⁴⁹

---

⁴⁷ Rt 1999 1012 s. 1013

⁴⁸ Tilsvarende i 2002 1383 hvor det ble tillagt i formildende retning at tilståelsen hadde gjort saken lettere for fornærmede.

⁴⁹ Rt 2005 29 avsnitt 13

Flertallet i Høyesterett forkastet anken. Hvilken selvstendig vekt retten har tillagt hensynet til fornærmede kommer ikke frem av dommen. Imidlertid uttrykker dommen at hensynet til fornærmede er et relevant moment ved straffeutmålingen. Jeg vil ikke gå nærmere inn på mindretallet sin begrunnelse, da begrunnelsen ikke omhandler hensynet til fornærmede konkret.

I Rt 2005 s. 1235 ble en 37 år gammel mann dømt til 2 år og 3 måneder for gjentatte tilfeller av seksuell omgang med to gutter på 10 år som han var støttekontakt for. Det var tiltalte selv som meldte i fra om overgrepene. Retten mente at på grunn av dette burde det gis ytterligere strafferabatt. Førstvoterende uttaler ”...*Jeg legger særlig vekt på at seksuelle overgrep mot barn er svært vanskelige å oppdage, og at de kan pågå over lang tid med store skadevirkninger for ofrene...*”⁵⁰

Høyesterett satte straffen til 2 år og 3 måneder, hvorav 6 måneder ble gjort betinget. Høyesterett legger her ”særlig” vekt på at tiltalte selv meldte i fra om overgrepene. Det gjorde det mulig å oppdage og avklare saken raskere. Det kan se ut til at førstvoterende uttaler seg generelt når det gjelder overgrepssaker. Når det gjelder denne saken kan det forstås at retten legger særlig vekt på at tilståelsen bidro til oppklaring av saken. Dette medførte at saken ble mindre belastende for ofrene. Dommen omhandler ytterligere presisering av strafferabattens størrelse. Viser til punkt 6.

Rt 2006 s. 809 er omhandlet i punkt 3.4.2 med hensyn til om tilståelsen var å anse som uforbeholden. I lagmannsretten ble mannen dømt til fengsel i 1 år og 8 måneder. Førstvoterende uttaler følgende med hensyn til fradrag i straffutmålingen; ”...*tilståelsen har vært av vesentlig betydning for sakens oppklaring, og har også gjort saken mindre belastende for fornærmede enn den ellers ville ha blitt...*”⁵¹

---

⁵⁰ Rt 2005 1235 avsnitt 17

⁵¹ Rt 2006 809 avsnitt 20

Straffen ble satt til 1 år og 5 måneder. Høyesterett setter ned straffen i forhold til lagmannsretten sin avgjørelse med 3 måneder, hvilket tilsvarer ca. 17 % rabatt. Retten legger her en viss vekt på hensynet til fornærmede og presiserer dette ved vurdering av fradrag i straffutmålingen.

Rt 2007 s. 504 er en kjennelse som omhandler straffutmåling ved sedelighetsforbrytelse. En mann var dømt for seksuell omgang med en jente på 12 år og 11 måneder ved en anledning jf. Strl. § 195, 1.ledd 1.straffealternativ. Høyesterett uttaler at det manglet en del av de elementene som er straffeskjerpende etter strl. § 195. Førstvoterende uttaler følgende når det gjelder vekten av tilståelsen og hensynet til fornærmede;

”Jeg legger stor vekt på at tilståelsen kom umiddelbart, slik at fornærmede slapp den belastningen det er å ikke bli trodd. At de senere tekniske funn medførte at tilståelsen antagelig ikke hadde noen avgjørende betydning for oppklaringen, legger jeg mindre vekt på i denne saken. Betydningen av domfeltes tilståelse svekkes imidlertid noe ved at den ikke omfattet erkjennelse av uaktsomhet med hensyn til Bs alder, slik at hun måtte ta belastningen med en juriesak i lagmannsretten...”⁵²

Retten tok utgangspunkt i rettspraksis at normalstraffen i slike tilfeller ville kvalifisere til fengsel på rundt 1 år og 4 måneder. Imidlertid legger retten stor vekt på at tilståelsen medførte at fornærmede slapp belastningen av å ikke bli trodd. Retten legger tydelig vekt på dette momentet. Retten legger til grunn at tilståelsen svekkes fordi fornærmede måtte gjennomgå en juriesak i lagmannsretten. Høyesterett opprettholdt lagmannsrettens avgjørelse på fengsel i 1 år.

Hvor stor rettskildemessig vekt en kjennelse skal tillegges beror bla. på hvor godt den er begrunnet. Jeg finner at kjennelsen kan tillegges rettskildemessig vekt da den er nøye begrunnet.

---

⁵² Rt 2007 504 avsnitt 13

En tilståelse kan komme etter at bevisene er på det rene. Det var tilfelle i Rt 2009 s. 140. Saken gjelder straffutmåling ved seksualforbrytelser, jf. Strl. §195, 1.ledd 2. straffealternativ for bla. samleie med to unge piker, en under 12 år og én på 13 år. Retten fant at det på tross av at tilståelsen kom etter at bevisene var på det rene;

”... har domfelte likevel medvirket til sakens opplysning, og han har også kommet med bidrag til å identifisere en del av pikene. Tilståelsen har også gjort det mulig å spare mange av de fornærmede for å forklare seg for retten, og har også lagt til rette for å begrense påkjennningene for de som har forklart seg...”⁵³

Retten finner at det samlet sett ville vært gitt en fengselstraff på 7 år før fradrag for tilståelse. Etter en konkret vurdering ble det gitt en straffereduksjon på 1 år og 6 måneder jf. Strl. § 59, 2. ledd.

Voldsaker

Hensynet til fornærmede blir også trukket frem i saker som omhandler vold. I slike saker vil en tilståelse også ha betydning ovenfor fornærmede. Rt 2007 s. 1465 omhandler straffeutmåling for legemsbeskadigelse av to tilfeldige ofre utført av to menn under særdeles skjerpende omstendigheter. I lagmannsretten ble A og B dømt til 5 års ubetinget fengsel. Førstvoterende i Høyesterett kom til at straffen måtte settes noe ned. Når det gjelder B uttaler førstvoterende følgende;

”...Bs tilståelse bør også i seg selv føre til en strafferabatt, jf. Prinsippet i strl. § 59 annet ledd. Dette gjelder selv om det forelå fellende bevis. Tilståelsen kan likevel ha hatt prosessøkonomisk betydning og betydning for de fornærmede...”⁵⁴

---

⁵³ Rt 2009 140 avsnitt 36

⁵⁴ Rt 2007 1465 avsnitt 19

Straffen ble satt til fengsel i 4 år og 6 måneder både for A og B. Straffen ble satt ned med ca 10 %.

Drapssaker

I drapssaker kan også hensynet til fornærmede være et relevant moment.⁵⁵ For eksempel Rt 2007 s. 1253 som omhandler straffutmåling for drap. I lagmannsretten ble en mann dømt til 16 års fengsel. Etter at drapene fant sted, varslet domfelte selv fra til politiet. Påtalemyndigheten anførte for Høyesterett at det ville nærmest være støtende om det ble gitt strafferabatt på bakgrunn av det. Førstvoterende er uenig og uttaler;

”...tilståelsen førte til at det med en gang ble klarlagt hvem som var gjerningsmann, og pårørende og andre berørte ble spart for den påkjenning som uvissheten rundt uoppløst drap lett ville skape...”⁵⁶

Retten satte ned straffen til fengsel i 15 år, jr. Strl. § 59, 2.ledd. Retten legger her avgjørende vekt på at tilståelsen medførte at pårørende og andre berørte ble spart for ytterligere påkjenninger. I drapssaker vil fornærmede være død. Av den grunn vil de pårørende og andre berørte parter være et relevant moment som retten kan legge vekt på.

Vinningskriminalitet

Også ved vinningskriminalitet kan hensynet til fornærmede være et relevant moment.

I slike tilfeller vil ofte banker, forsikringsselskaper og enkelt kunder ha lidt store økonomiske tap.⁵⁷ Særlig ved innbruddstyveri vil det være et moment ved straffutmåling dersom tilståelsen medfører at eiendelene kommer til rette.⁵⁸

---

⁵⁵ eks. Rt 2004 1324 avsnitt 31 og 32

⁵⁶ Rt 2007 1253

⁵⁷ Viser til Rt 2007 1677 avsnitt 24 som presiserer at hensynet til fornærmede også gjør seg gjeldende i bedragerisaker.

⁵⁸ Rundskriv nr.3/2007 s. 5

I narkotikaforbrytelser kan det ikke i samme grad peke på noen direkte offer.

Sammenfattende bemerkninger

En gjennomgang av rettspraksis viser at hensynet til fornærmede kan være av vesentlig betydning for straffutmålingen. Gjennomgangen viser også at momentet særlig blir trukket frem ved integritetskrenkelser som vold og seksuelle overgrep. I slike saker vil det ofte være påstand mot påstand. Særlig i sedelighetsaker vil det ofte være vanskelig å finne andre tungtveiende bevis. Disse sakene vil ofte være svært belastende for fornærmede. Her kan en tilståelse spare offeret for belastninger under etterforskningen, herunder at vedkommende slipper å få sin troverdighet trukket i tvil. Rettspraksis viser at dersom tilståelsen har klart lettet forholdene til fornærmede med hensyn til troverdighet og saksgang, blir dette vektlagt med redusert straff. Momentet styrkes ytterligere ved at det er et sentralt hensyn bak strafferabatt ved tilståelse

5.3 Hensynet til sakens oppklaring

I flere avgjørelser fra Høyesterett blir hensynet til sakens oppklaring ansett som et relevant moment ved strafferabatt.

Rt 2007 s. 1341 omhandler straffutmåling ved innførsel av 20 kilo hasj, jf. Strl. § 162. A ble i lagmannsretten dømt til fengsel i 3 år og 6 måneder. Lagmannsretten fant at strl. § 59, 2. ledd ikke kom til anvendelse. Begrunnelsen var at A ble pågrepet med stoffet i bilen og av den grunn fikk tilståelsen liten verdi. Høyesterett på sin side peker på at dette ikke utelukker strafferabatt og uttaler følgende;

”...As detaljerte forklaring til politiet om hvordan stoffet ble innført, om kontaktnettet bak, og ikke minst om Bs rolle, bør også tillegges noe vekt. Selv om politiet ikke lyktes i å spore opp disse kontaktene etter As anvisninger, er det ikke

anført at de var verdiløse eller villedende. Tilståelsen har uansett bidratt til avklaring av saken...»⁵⁹

Høyesterett antar at en fengselstraff på noe over 3 år ville ha vært et riktig utgangspunkt. På bakgrunn av ovennevnte sitat satte retten straffen til fengsel i 2 år og 9 måneder. Det utgjør en strafferabatt på ca. 8 % Uten A sin detaljerte tilståelse ville saken kanskje ikke ha vært oppklart eller det ville tatt betraktelig lengre tid for politiet å ha oppklart saken. Retten legger her en viss vekt på at tilståelsen har bidratt til oppklaring av saken.⁶⁰

Når det gjelder oppklaring av saken er det avgjørende hvilken betydning tilståelsen har hatt for bevissituasjonen.

5.3.1 Tilståelsens bevismessige betydning i egen sak

En tilståelse kan ha avgjørende betydning med hensyn til bevissituasjonen i egen sak. Det kan enten være at tilståelsen i seg selv er politiets eneste bevis. I frafall av andre bevis vil det da legges avgjørende vekt på tilståelsen. Det kan også være at tilståelsen belyser forhold som politiet ikke hadde bevis for. For eksempel i narkotika saker hvor en person ofte blir pågrepet med en viss mengde narkotika. Hva om tilståelsen omfatter en større mengde enn det som ble funnet under pågripelsen?

En kjennelse fra 2000 illustrerer betydningen av at siktede tilsto flere forhold enn det politiet hadde grunnlag for.⁶¹ Saken omhandler straffutmåling for 15 grove bank og post ran jf. Strl. § 268, 2.ledd, jf. § 267. Da A ble pågrepet, var han på det tidspunktet siktet for ett ran. A var imidlertid mistenkt for flere ran. Under det første avhøret fremla politiet en liste over bank- og post ran overfor A. A tilsto samtlige ran på listen og i tillegg tre til. Førstvoterende uttaler med hensyn til tilståelsens betydning i saken;

---

⁵⁹ Rt 2007 1341 avsnitt 14

⁶⁰ Viser til Rt 2008 1064 hvor det går frem at B skal gis en betydelig rabatt for bla. bistand til oppklaring av saken.

⁶¹ HR-2000-4-A

”...Jeg legger til grunn at sakens omfang ikke ville blitt fullstendig avdekket uten As omfattende tilståelse, men det er ikke mulig å angi nøyaktig hvor stor betydning tilståelsen har hatt i så måte...”⁶²

I samme avsnitt uttaler førstvoterende at domfeltes tilståelse;

”...bør tillegges ikke ubetydelig vekt ved straffutmåling. Tilståelsen har her et ekstra ordinært omfang, og domfelte har i sine forklaringer også uoppfordret trukket frem skjerpene omstendigheter ved ranene...”

Maksimumsstraffen for de forhold A ble dømt for ble hevdet å være på 18 år. Høyesterett var enig med lagmannsretten, og opprettholdt fengselstraffen på 12 år. Det er på det rene at på bakgrunn av tilståelsens omfang, ble domfelte dømt for flere forhold enn politiet hadde siktet han for. Retten la derfor en ikke ubetydelig vekt på tilståelsen i seg selv. Domfelte fikk i overkant av 33 % strafferabatt.

Motsatt vil det være om en tilståelse kommer etter at politiet har fremlagt alle bevis i saken. Det var tilfelle i Baneheia- saken, jr. Rt 2002 s. 993. Det sentrale spørsmålet var hvilken vekt As tilståelse og medvirkning til oppklaring av saken mot B skulle tillegges ved utmåling av straff. A tilstod 4 måneder etter at forbrytelsen var begått, og etter at han i flere avhør nektet forholdene. A tilstod etter at han var gjort kjent med bevisene i saken. Førstvoterende uttaler: *”...det begrenser vesentlig den vekt As tilståelse av egne straffbare forhold, at tilståelsen først kom etter at det forelå bevis som med stor sikkerhet knytter ham til å stedet...”*⁶³

Høyesterett er enig med flertallet i lagmannsretten og setter straffen til fengsel i 19 år.

---

⁶² HR-2000-4-A s.33

⁶³ Rt 2002 993 s. 995

Høyesterett tillegger her tilståelsen en vesentlig begrenset vekt fordi tilståelsen kom etter at bevisene var fremlagt for domfelte. Her har tilståelsen kun ført til forenklet iretteføring av saken mot han. Imidlertid legger retten vekt på A sin forklaring med hensyn til B ved straffeutmåling. Viser her til punkt 5.4

I Rt 2007 s. 61 tillegger Høyesterett tilståelsen en begrenset vekt. Saken omhandler straffutmåling der en lettere psykisk mann hadde hatt seksuell omgang med en jente på 13 år. Det forelå en uforbeholden tilståelse. På bakgrunn av at tilståelsen kom nesten ett år etter handlingen og da på grunnlag av en medisinsk undersøkelse, la retten til grunn at *”... tilståelsen må derfor tillegges begrenset vekt ved straffutmålingen...”*⁶⁴

Tilsvarende var det i Rt 2009 s. 140. Her hadde domfelte tilstått de straffbare forholdene. Når det gjelder tilståelsens bevismessige vekt uttaler førstvoterende; *”...Ettersom de straffbare forhold for det alt vesentlige også kunne dokumenteres ved bilder og filmer beslaglagt hos domfelte selv, har tilståelsen ikke hatt avgjørende bevismessig betydning...”*⁶⁵

Uttalelsen i Rt 2009 s. 140 tyder på at en tilståelse som kun dekker det politiet har bevis for fra før skal tillegges liten vekt ved straffutmåling.⁶⁶

Rt 2006 s. 46 gjelder straffutmåling og inndragning av vinning ved kjøp og oppbevaring av 1200 gram og salg av 600 gram heroin. Etter at A ble pågrepet ga hun opplysninger til politiet om erverv, oppbevaring og salg tilsvarende det som gikk frem av tiltalen. I tillegg ga hun noen opplysninger om kontaktnettet sitt. A fragikk forklaringen i tingretten, men opprettholdt forklaringen i lagmannsretten. Høyesterett legger til grunn at det ikke forelå en uforbeholden tilståelse etter strl. § 59, 2. ledd. Førstvoterende uttaler følgende;

---

⁶⁴ Rt 2007 61 avsnitt 9

⁶⁵ Rt 2009 140 avsnitt 36

⁶⁶ Tilsvarende i Rt 2009 s. 248

”...Jeg finner likevel at A må få klar uttelling for de opplysningene om omfanget av sin virksomhet hun opprinnelig ga politiet. Uten disse opplysningene ville hun ikke vært dømt for et på langt nær så stort kvantum som hun nå er dømt for...”⁶⁷

Lagmannsretten satte straffen til 6 års fengsel. Ut i fra ovennevnte uttalelse setter Høyesterett straffen til fengsel i 5 år og 6 måneder.

Ut i fra uttalelsen i dommen kan det forstås at retten legger vekt på at tilståelsen har utgjort et klart bevis i saken. Uten tilståelsen hadde A ikke blitt dømt for et så stort kvantum. Dette må få betydning når det gjelder straffeutmåling.

Tilsvarende gjelder i Rt 2006 s. 1086. Saken gjelder straffeutmåling ved grov narkotikaforbrytelse. Under ransakelse hos domfelte fant politiet 988 gram hasj og 4, 7 gram kokain. Domfelte innrømmet da overfor politiet at han også hadde solgt to partier på til sammen 1,5- 1,750 kilo hasj. På bakgrunn av beløp domfelte mottok for salget av de to hasjpartiene måtte han tåle inndragning av 50.000 kr også. Førstvoterende uttaler følgende med hensyn til vekten av tilståelsen;

”...Domfeltes tilståelse må tillegges betydelig vekt i formildende retning. Det gjelder i første rekke tilståelsen av salg av 1,5 – 1,75 kilo hasj. Det er ikke noen holdepunkter for at han ville ha blitt domfelt for dette hvis han ikke selv hadde tilstått. Det ville heller ikke ha vært grunnlag for å inndra de 50.000 kronene uten tilståelsen...”⁶⁸

Høyesterett legger her ”betydelig vekt” på tilståelsen, særlig med hensyn til de forhold som politiet ikke var klar over. Tilståelsen på dette punktet utgjør politiets eneste bevis og uten tilståelse for salg av to hasjpartiene ville han trolig ikke vært domfelt for dette. Høyesterett er enig med lagmannsretten at utgangspunktet for straff i denne saken uten formildende

---

⁶⁷ Rt 2006 46 avsnitt 13

⁶⁸ Rt 2006 1096 avsnitt 11

omstendigheter ville ha vært på rundt 1 år og 3 måneder. Høyesterett peker på at tilståelsen har bidratt til rask oppklaring og pådømmelse, altså prosessøkonomisk besparelse. Straffen ble satt til fengsel i 9 måneder. Det utgjør en strafferabatt på 40 %.

I sedelighetssaker foreligger det ofte ingen andre bevis enn tiltales og fornærmedes egne forklaringer og sakens øvrige dokumenter. I en rekke saker er det heller ikke uvanlig at gjerningsmannen og fornærmede kjenner til hverandre. En tilståelse vil i denne sammenheng være av vesentlig betydning for bevissituasjonen. Dersom det ikke foreligger flere tekniske bevis vil en tilståelse fra tiltalte og fornærmedes forklaring være de eneste bevisene.

Nevner Rt 2005 s. 1235, som er omhandlet ovenfor, hvor domfelte selv meldte i fra om overgrepene og at dette utelukkende førte til at saken ble oppklart. Her utgjorde domfeltes tilståelse det avgjørende beviset for domfellelse og retten la betydelig vekt på dette ved straffeutmålingen.

Ut i fra rettspraksis kan det forstås at en tilståelse kan være av vesentlig betydning for bevissituasjonen. Videre fremgår det av rettspraksis at dersom en tilståelse medfører at påtalemyndigheten kan utvide påtalen til flere forbrytelser eller til å omfatte mer omfattende forhold enn man ellers ville hatt grunnlag for, skal dette tillegges vesentlig vekt. Høyesterett har ved flere anledninger gitt en betydelig strafferabatt i de tilfeller hvor tilståelsen utgjør det eneste og klare beviset i saken. Det er ofte tilfelle i nettopp sedelighetssaker, hvor det ofte er få eller ingen andre fellende bevis. En tilståelse i slike saker vil ofte medføre en raskere oppklaring av saken.

5.4 Tilståelsens bevismessige betydning om forklaring om andre forhold/ personer i samme sak.

En tilståelse eller forklaring kan også få betydning med hensyn til bevissituasjonen for andre forhold eller personer i samme sak.

Rt 1995 s. 238 gjelder straffutmåling for tre menn for narkotikaforbrytelser jf. Strl. § 162, 1. og 3. ledd, 1.punktum. A og B ytet bistand til politiet og dette medførte at C ble pågrepet. I tillegg førte opplysningene som A og B hadde gitt til norsk og tsjekkisk politi at en stor internasjonal narkotikaliga ble avdekket. Førstvoterende uttaler ”...Etter mitt syn må de domfeltes bistand til politiets etterforskning i dette tilfelle tillegges betydelig vekt ved straffutmålingen...”⁶⁹

Høyesterett trekker også frem hensynet at forholdet kunne innebære en risiko for de domfelte. Det fremgår ikke av domsgrunnene til lagmannsretten at momentet er vektlagt, men førstvoterende antar at det er tilfelle på bakgrunn av de utmålte straffene. Straffen ble for A og B satt til fengsel i 11 år. Her utgjør tilståelsen et avgjørende bevis med hensyn til oppklaring av andre involverte i saken. Høyesterett presiserer at det skal tillegges betydelig vekt. Høyesterett trekker også inn hensynet at tilståelsen som medførte at C ble pågrepet utgjorde en risiko for de domfelte. Det kan forstås dit hen at det er et relevant hensyn ved utmåling av straff hvor tilståelsen medfører en risiko for domfelte.⁷⁰

Tilsvarende fremgår av Rt 2006 s. 1462. Når det gjelder profesjonelt organisert omsetning av narkotika kan det ”...utvikelsomt innebære en belastning å forklare seg om andres rolle i saker av denne art, og det må hensyntas ved straffutmålingen...”⁷¹

Flertallet(3-2) kom til at når det gjaldt E sin tilståelse og forklaring om medtaltalte måtte det medføre fradrag i straff på 2 år. Straffen ble satt til fengsel i 8 år og 6 måneder. Det fremgår av avgjørelsen at i omfattende narkotika saker kan det være belastende å forklare seg om andre. Dette er et relevant hensyn ved utmåling av strafferabatten.

---

⁶⁹ Rt 1995 238 s. 240

⁷⁰ Tilsvarende i Rt 1994 s. 73 Høyesterett legger vekt på at A hadde gitt opplysninger til politiet som medførte til tre yttligere pågripelser.

⁷¹ Rt 2006 1462 avsnitt 13

Samarbeid med politiet kan foreligge sent i saksgangen f.eks ikke før ankeforhandling til Høyesterett. Hvilken vekt skal da forklaringen om andre involverte tillegges ved straffutmåling?

Rt 2000 s. 2072 omhandler dette nærmere. Saken gjelder straffutmåling for innførsel av 9, 853 kg amfetamin og 47, 5 kg hasj fra Nederland til Norge. Domfelte samarbeidet ikke med politiet da han var pågrepet med tanke på mottakerleddet og oppdragsgiver i Nederland. Forklaring rundt domfeltes tilknytning til Nederland forelå ikke før anken til Høyesterett. Førstvoterende uttaler følgende;

*”...Samarbeidet med politiet må ha ei viss vekt sjølv om det først finn stad etter at skuldspørsmålet er avgjort. Også opplysningar på dette stadiet kan vere til hjelp i etterforskinga i høve til andre involverte. For meg står det ikkje som heilt enkelt å vurdere kor mykje opplysningane som er gitt etter anken til Høgsterett, har fått å seie for nederlandsk politi...”*⁷²

Høyesterett opprettholdt lagmannsrettens avgjørelse på fengsel i 11 år. Ovennevnte uttalelse kan forstås at selv om en forklaring kommer sent, kan forklaringen tillegges en viss vekt ved straffutmåling. Dommen presiserer at selv om opplysningene kommer sent, kan de likevel være til hjelp i etterforskningen av andre involverte. Imidlertid kan det være vanskelig for påtalemyndigheten og gjøre rede for akkurat hva bistanden har bestått i. Det avgjørende må bli en total vurdering av de konkrete omstendighetene.⁷³

Etter rettspraksis å forstå legger retten betydelig vekt på om forklaringen bidrar til å oppklare saken i forhold til medtiltalte. I narkotikasaker ser det ut til at det tillegges en vesentlig vekt om forklaringen bidrar til oppklaring av saken i forhold til andre involverte i saken.⁷⁴ Hensynet til at siktede tar en risiko ved å samarbeide med politiet er et relevant

---

⁷² Rt 2000 2072 s. 2074

⁷³ I.c.

⁷⁴ Bla. presisert i Rt 2006 1462 avsnitt 46

hensyn ved avgjørelse av strafferabatt. Den prosessøkonomiske betraktningen med hensyn til å forenkle politiets arbeid når det gjelder bevis vil her stå i bakgrunnen. Det sentrale blir hensynet til sakens oppklaring.

Betydning av siktedes subjektive oppfatning med hensyn til etterforskningen

Det som er sagt ovenfor tilsier at når en tilståelse kun dekker det politiet allerede har av bevis blir tilståelsen tillagt liten vekt ved straffutmålingen. I noen tilfeller blir det gitt strafferabatt selv om politiet allerede er i besittelse av bevisene, men tiltalte tror han gir opplysninger som er av betydning med hensyn til oppklaring av saken. Når det gjelder hvilken vekt tilståelsen skal tillegges med hensyn til bevis uttaler førstvoterende i Rt 2002 s. 993 ”...blant annet vil tidspunktet for tilståelsen og hvilke bevis som da foreligger og som domfelte er kjent med, ha betydning....”⁷⁵

Uttalelsen tyder på at det skal tas hensyn til hvilke bevis som domfelte var kjent med ta tilståelsen fant sted. Rt 2004 s. 759 illustreres dette nærmere. Saken gjelder straffutmåling i hovedsak for erverv og omsetning av 8,2 kg hasj, jf. Strl. § 162, 1, 2.ledd, jf. 5.ledd. Når det gjelder siktedes subjektive oppfatning med hensyn til hvilke bevis som forelå uttaler førstvoterende;

*”...For meg står det likevel ikkje som opplagt at A kunne vite det. Han kjende ikke til kva transportøren hadde forklara, og han kunne ikkje vite kva kunnskapar politiet hadde ellers. I ein slik situasjon må ei atterhaldslaus tilståing ha vekt, sjølv om den sikta er klar over det kan vere slik at politiet har fellande prov...”*⁷⁶

Det fremgår av dommen at det skal legges vekt på tilståelsen dersom siktede selv tror han bidrar til å oppklare saken. Dette tilsier at dersom gjerningsmannen er klar over at han er mistenkt i en sak og at politiet har sikre bevis, vil det svekke tilståelsens vekt ved

---

⁷⁵ Rt 2002 993 s. 995

⁷⁶ Rt 2004 759 avsnitt 19

straffutmålingen. Det er mulig siktede hadde vært mer tilbakeholden med å tilstå dersom siktedes subjektive oppfatning ikke hadde blitt tillagt vekt ved straffutmåling.

Ut i fra rettspraksis er det ikke avgjørende hvilke bevis politiet hadde da tiltalte ga forklaring. Det avgjørende er hvilke bevis mistenkte var kjent med at politiet hadde. Det betyr at dersom mistenkte tror at han selv bidrar til å oppklare saken, skal dette bli belønnet med hensyn til straffutmålingen. Rabatten skal gis på grunnlag av bevissituasjonen på tilståelsestidspunktet.⁷⁷ Dette harmonerer godt ut i fra formålet med ordningen at det bla. skal virke motiverende for gjerningsmannen å tilstå.

5.5 Prosessøkonomiske hensyn

Det fremgår av høyesterettspraksis at det gis strafferabatt dersom tilståelsen har medført prosessøkonomisk besparelse. Uavhengig om det foreligger tilstrekkelige bevis for domfellelse. Det siktes da til tidsbesparelse ovenfor politiet eller forenklet rettergang, f.eks. at en sak kan gå som tilståelsesdom dersom vilkårene for dette er oppfylt jf. Strpl. § 248. En tilståelse kan forenkle etterforskningen og en senere hovedforhandling, slik at bevisførselen i retten kan begrenses. Det var tilfelle i Rt 2002 s. 473. Når det gjelder betydningen av dette momentet uttaler førstvoterende følgende;

”... Selv om det er mulig at også As forklaring i noen grad førte til at bevisføringen under hovedforhandlingen kunne forenkles, kan det bare tillegges en begrenset betydning...”⁷⁸

I lagmannsretten ble straffen for A satt til fengsel i 11 år. Høyesterett satte straffen for A til fengsel i 10 år og 6 måneder. Uttalelsen i dommen tilsier at retten legger en begrenset vekt på hensynet til en forenklet retterføring.

---

⁷⁷ Rundskriv nr. 3/2007 s. 4

⁷⁸ Rt 2002 473 s.474

Prosessøkonomiske hensyn blir vektlagt ved straffutmåling, For eksempel i Rt 2007 s. 1677. Saken gjelder straffutmåling for den ene domfelte i den omfattende bedragerisaken, Finance Credit- saken. Førstvoterende uttaler at *”...Bs bidrag har hatt atskillig betydning for fremdriften av sakskomplekset, og at Økokrim oppnådde betydelige besparelser som følge av hans bistand...”*⁷⁹.

Retten peker på at samarbeidet med politiet hadde betydelig prosessøkonomisk betydning med hensyn til resursbruk og tidsbesparelse for å få en raskere oppklaring i saken. Etter en konkret vurdering forkastet Høyesterett anken. Tiltalte ble dømt til fengsel i 7 år.

Ut i fra dommen kan det forstås at selv om en tilståelse kommer etter at forholdet er avslørt, kan den likevel ha hatt prosessøkonomisk betydning. Det kan ofte være tilfelle i store, kompliserte økonomiske straffesaker hvor det kreves en omfattende gjennomgang av en rekke dokumenter. I tillegg er det ikke sjeldent at slike saker har tilknytting til utlandet som kan gjøre det enda vanskeligere og tidskrevende for politiet. Her vil siktedes bidrag være meget verdifull ovenfor politiet og dermed vil en slik forklaring ha betydelig prosessøkonomisk verdi.

Et spørsmål er om en sak kan pådømmes som en tilståelsesdom i seg selv gir grunnlag for strafferabatt.

Nevner Rt 2004 s. 759. Førstvoterende uttaler følgende;

*”... Oppklaringane av dei andre tilhøva har kome seinare og har kanskje ikkje vore like fullstendige. Dei har likevel gjort det mogeleg å behandle saka som tilståingssak i tingretten...”*⁸⁰

---

⁷⁹ Rt 2007 1677 avsnitt 28

⁸⁰ Rt 2004 759 avsnitt 17

Det kan forstås ut i fra ovennevnte uttalelse at retten legger en viss vekt på at saken kunne pådømmes som tilståelsessak. Imidlertid går det ikke frem av dommen hvilken vekt momentet er tillagt.

En kjennelse fra 2006 illustrerer at tilståelsen fikk prosessuell betydning⁸¹. I hovedsak handler saken om bruk av samfunnsstraff ved grov narkotikaforbrytelse. A hadde avgitt en uforbeholden tilståelse, jf. Strl. § 59, 2.ledd. Av bevis forelå det en viteforklaring som kunne knytte vedkommende til stoffet og i tillegg ble det funnet hans DNA på posen til stoffet. Førstvoterende uttaler følgende ”...For beslag 6. mai 2005, som har klart størst betydning, har tilståelsen nesten utelukkende hatt prosessuell betydning ved at saken kunne pådømmes som tilståelsesdom...”⁸²

Høyesterett kom til at samfunnsstraff ikke kunne anvendes og opprettholdt lagmannsrettens avgjørelse med fengsel i 1 år. Slik jeg forstår kjennelsen går det frem at hensynet til at saken kan pådømmes som tilståelsesdom skal vektlegges. Imidlertid går det ikke frem hvilken vekt momentet skal tillegges.

Etter en vurdering fra ovennevnte avgjørelser fra Høyesterett kan det forstås at det gir grunnlag for strafferabatt dersom en sak pådømmes som en tilståelsesdom. Dette bekreftes av Riksadvokaten.⁸³ Imidlertid går det frem av rettspraksis at rabatten ligger på ca 10-20 % der forklaringen har hatt prosessøkonomisk betydning.

5.6 Tidspunktet for tilståelsen

Når tilståelsen finner sted har betydning med hensyn til hvilken vekt tilståelsen skal tillegges. Dette henger sammen med hensynene til en rask oppklaring av saken og

---

⁸¹ Rt 2006 1188

⁸² Rt 2006 1188 avsnitt 9

⁸³ Rundskriv nr.3/2007 s. 6

prosessøkonomiske hensyn. Dersom en tilståelse kommer tidlig i prosessen vil det som oftest ha betydning for den videre behandling av saken.

Tidlig tidspunkt

Til illustrasjon nevnes Rt 2002 s. 1350 (Dissens 4-1) Saken gjelder straffutmåling for en mann på 25 år som hadde hatt samleie med sin kjæreste på 13 ½ år, jf. Strl. § 195, 1.ledd, 2. straffealternativ. Førstvoterende uttaler; *”...Derimot legger jeg vekt på at domfelte straks tilsto forholdet...”*⁸⁴. Det fremgår videre at en tidlig tilståelse er *”...et viktig, formildende element...”*⁸⁵ I tingretten ble straffen satt til fengsel i 2 år, hvorav 1 år og 3 måneder ble gjort betinget med en prøvetid på 2 år. På bakgrunn av ovennevnte sitat satte Høyesterett straffen til 2 år, hvorav 1 år og 9 måneder ble gjort betinget med en prøvetid på 2 år. Det kan forstås ut i fra dommen, at en tilståelse som foreligger tidlig i saksgangen er et viktig formildende moment. At førstvoterende bruker ordene ”viktig, formildende element” underbygger momentets betydning. En tilståelse som foreligger tidlig i saksgangen får således betydning for straffutmålingen.⁸⁶

En nærmere presisering følger av Rt 2009 s. 284. Saken gjelder en mann som var tiltalt for å ha dyrket 304 cannabisplanter. Førstvoterende uttaler følgende;

*”... Det må også tillegges noe vekt i formildende retning at domfelte helt innledningsvis i etterforskningen tilsto egne forhold, jf. straffeloven § 59 annet ledd...”*⁸⁷

---

⁸⁴ Rt 2002 1350 s.1352

⁸⁵ I.c.

⁸⁶ Viser til Rt 2007 1465. B tilsto forholdene til politiet straks han ble pågrepet. Høyesterett tok hensyn dette ved straffutmåling. Rt 2008 1064 avsnitt 15

⁸⁷ Rt 2009 284 avsnitt 15

Hvilken selvstendig vekt momentet er tillagt er noe vanskelig å fastslå. Imidlertid går det frem av ovennevnte sitat at en tilståelse som foreligger tidlig i saksprosessen kan tillegges noe vekt ved straffeutmåling. Dette harmonerer både med hensyn til en rask oppklaring av saken og prosessøkonomiske hensyn.

Et år etter handlingen

Rt 2007 s 61 kom tilståelsen ett år etter handlingen og da på bakgrunn av bevis som forelå i saken. Det går frem av dommen at *”...tilståelsen må derfor tillegges begrenset vekt ved straffutmålingen...”*⁸⁸

Det som er sagt ovenfor tilsier at en tilståelse som kommer sent i saken skal tillegges mindre vekt enn en tilståelse som kommer tidlig.

Under ankeforhandling

En tilståelse kan foreligge under ankeforhandling til lagmannsretten. Tilståelsen vil muligens ikke bringe noe nytt i saken. For domfelte vil det kun være av betydning for muligens å få en lavere straff. Det kan se ut til at dersom en skulle legge vekt på tilståelser på dette tidspunktet, vil det kunne føre til at det fra domfeltes side var et taktisk grep å tilstå. Til tross for dette er det allikevel ikke uvanlig at tilståelsen også på dette tidspunkt tillegges vekt ved straffeutmålingen.

En tilståelse som blir avgitt på et sent tidspunkt kan likevel bringe noe nytt inn i saken. Dette taler for at tilståelse som kommer på et sent tidspunkt bør tillegges vekt ved straffeutmåling. For eksempel Rt 2007 s. 1056, Nokas saken.

Saken gjelder straffutmåling for tolv personer som var domfelt for grovt ran eller medvirkning til grovt ran, hvor en politimann døde som følge av ranet. Enkelte av de domfelte tilsto sent i prosessen. For eksempel domfelte L tilsto sin rolle under ranet i tiden mellom behandlingen i tingretten og lagmannsretten. Førstvoterende uttaler følgende;

---

⁸⁸ Rt 2007 61 avsnitt 9

”...Han er den eneste som har tilstått hele tiltalen mot seg, det vil si medvirkning til grovt ran begått som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe. Det må tillegges en viss vekt ved straffeutmålingen...”⁸⁹

Høyesterett satte straffen for L til fengsel i 4 år, hvorav 3 år og 6 måneder ble gjort betinget med en prøve tid på 2 år. Ut i fra ovennevnte uttalelse kan det forstås at selv om en tilståelse foreligger på et sent tidspunkt kan tilståelsen likevel tillegges noe vekt ved straffutmålingen.

Domfelte B ga en forklaring under ankebehandlingen i lagmannsretten. Han erkjente at det var han som skjøt og drepte politibetjenten. Høyesterett legger vekt på at tilståelsen hadde begrenset prosessøkonomisk verdi. I tillegg hadde to av de andre medtiltalte på forhånd pekt ut B som skytter. Førstvoterende uttaler *”...Dette reduserer betydningen av Bs tilståelse...”*⁹⁰. Høyesterett satte straffen for B til 16 år forvaring med en minste tid på 10 år. Retten tillegger her tilståelsen begrenset vekt da tilståelsen kom sent. Tilståelsen har således ingen bevismessig verdi utover det retten visste.

”Etter domsavgjørelse”

24. oktober 2009 meldte Jusuf Hani seg for politiet. Han har da vært etterlyst i 5 år og 6 måneder. Han er ansett som en sentral deltager under Nokas ranet. Et spørsmål vil være om han bør få strafferabatt på bakgrunn av at han vil ”gjøre opp for seg.” Problemstillingen var og er et omdiskutert tema i media.

Nokas dommen er rettskraftig. Jusuf Hani har avgitt en forklaring til politiet angående hendelsesforløpet og sin rolle under ranet.⁹¹ Jusuf Hani ga sin forklaring til politiet mange år etter at Nokas saken var avgjort. Han har således ikke bidratt til oppklaring av saken.

---

⁸⁹ Rt 2007 1056 avsnitt 248

⁹⁰ Ibid. avsnitt 147

⁹¹ Aftenposten nettutgave

Dette taler mot at han skal få strafferabatt. Dersom Jusuf Hani får strafferabatt, kan det stride mot den alminnelige rettsfølelsen blant folk. På en annen side kan det kan hevdes at hensynet til et ønske om å gjøre opp for seg taler for en strafferabatt. Til tross for at Jusuf Hanis forklaring ikke har bidratt til en oppklaring av saken, kan forklaringen likevel ha hatt prosessøkonomisk betydning med hensyn til egen sak. Saken kan for eksempel gå som tilståelsesdom etter strpl. § 248, dersom alle vilkårene er oppfylt. Jeg mener at en mulig strafferabatt vil bero på hva som kommer frem av forklaringen hans. Forklarer han seg om noe nytt i nokas saken, eks hvor ransutbytte er, taler det for en betydelig strafferabatt. Her vil forklaringen utgjøre noe nytt i saken og forklaringen bidrar i sådan til en fullstendig oppklaring av saken.

6 STRAFFERABATTENS STØRRELSE

6.1 Former for strafferabatt

I det følgende vil jeg omhandle ulike former for strafferabatt. Strl. § 59, 2. ledd. 2. punktum omhandler at retten kan sette ned straffen ”under det for handlingens bestemte lavmål...” og til en ”mildere straff...”. Jeg vil først omhandle tilfeller der retten kan sette straffen til en mildere straff.

En mildere straff på grunn av tilståelse kan gjennomføres på forskjellige måter. For eksempel ved at påtalemyndigheten eller retten setter ned straffen eller velger en annen reaksjonsform enn lovbudet omhandler. Det kan anvendes en mildere straff en ordinært. For eksempel vil det være tilfelle der påtalemyndigheten avgjør saken ved påtaleunnlattelse i stedet for å fremme saken for retten. Det kan for eksempel ilegges samfunnsstraff i stedet for ubetinget fengsel. Strafferabatt ved kortere fengselstraff kan foreligge i form av

deldom. Det vil si at hele eller deler av straffen gjøres til betinget. Typisk i sedelighetssaker eks Rt 2004 s. 775 og 2005 s. 559

Strl. § 59, 2. ledd, 2. punktum hjemler i tillegg at retten kan sette ned straffen ” under det for handlingen bestemte lavmål...” Det vil si at dersom det foreligger en uforbeholden tilståelse etter strl. § 59, 2. ledd kan retten sette ned straffen under minstestrafen. Det er kun aktuelt der et straffebud inneholder en minimumsstraff. Imidlertid er det ikke adgang til å gå under det som følger av strl. § 17. Strl. § 17 litra a omhandler en nedre grense for fengselstraff på 14 dager.

Strl. § 59, 2. ledd, 2. punktum utvider rettens muligheter til å gå utover den strafferammen det konkrete straffebudet oppstiller.

Når det gjelder strafferabatt for tilståelse på bakgrunn av ulovfestet rett har retten ikke adgang til å gå under minstestrafen eller idømme en annen straffart. Imidlertid kan det være andre omstendigheter ved saken som gjør at det foreligger hjemmel, f.eks. ung alder etter strl. § 55.

6.2 Nivået for strafferabatt

I det følgende vil jeg kort omhandle hvor mye strafferabatt det blir gitt der det foreligger tilståelse, jf. Strl. § 59, 2. ledd og ulovfestet rett. For å illustrere nivået viser jeg til gjennomgangen av en rekke høyesterettsavgjørelser.

Når det gjelder ordlyden i strl. § 59, 2. ledd viser jeg til 3.2.3.

Det fremgår av forarbeidene at ”rabattens” størrelse bør bero på en konkret vurdering i den enkelte sak.⁹² Det vil bety si at rabattens størrelse vil variere fra sak til sak. Departementet deler ikke arbeidsgruppens oppfatning når det gjelder at det bør angis et ”normalnivå” i forarbeidene. Departementet begrunner sitt syn med at det er for stor variasjonsbredde

---

⁹² Ot.prp.81 (1999-2000) punkt 6.3.3

mellom sakene.⁹³ Noe annet er at det gjennom praksis ofte kan danne en sammenfallende tendens når det gjelder strafferabattens størrelse innenfor enkelte sakstyper.

Det fremgår av forarbeidene til den nye straffelov av 2005 om normalnivået for rabatten;

”...Domstoladministrasjonens undersøkelse fra april 2004 om hvordan straffenedsettelesreglene i straffeloven § 59 annet ledd har virket, viser at reduksjonen ligger på ca. 15-30%...”⁹⁴

Ut i fra rettspraksis og uttalelsen ovenfor kan det forstås at en straffereduksjon på 1/3 vil være korrekt der tilståelsen skal tillegges betydelig vekt. Riksadvokaten legger også dette til grunn.⁹⁵

På tross av at dette er utgangspunktet følger det av rettspraksis at det blir gitt strafferabatt utover 1/3. Det fremgår av forarbeidene til strl. § 59, 2. ledd at departementet stiller seg tvilende til å gi 50 % strafferabatt i unntakstilfeller.⁹⁶ Begrunnelsen er at dersom det ble gitt opptil 50 % rabatt ville straffenivået bli for lavt. I tillegg ville en rabatt på 50 % raskt kunne lede til mange uriktige tilståelser.

Gjennomgang viser at det unntaksvis gis rabatt opptil 40 %. Det blir typisk gitt der tilståelsen utgjør sakens bevismessige betydning. Viser her til Rt 2005 s. 1453 hvor det ble gitt 40 % strafferabatt. Det blir også gitt størst rabatt der tilståelsen omfatter forhold som politiet ikke var kjent med, eller forhold som politiet ikke kunne ha bevist uten forklaringen bla. i Rt 2006 s. 1086. I tillegg viser gjennomgangen at det blir gitt betydelig strafferabatt etter ulovfestet rett der forklaringen har bidratt til pågrepelse av andre, jf. Rt 2008 s. 1064.

---

⁹³ Ot.prp.81 (1999-2000) punkt 6.3.3.3

⁹⁴ Ot.prp.nr.90 (2003-2004) s. 486

⁹⁵ Rundskriv nr.3/2007

⁹⁶ Ot.prp.nr.81 (1999-2000) punkt 6.3.3

Gjennomgangen viser at tilståelsen tillegges vesentlig vekt ved sedelighet og narkotikasaker. I sedelighetssaker hvor hensynet til fornærmede er et sentralt hensyn, medfører det normalt en rabatt på 15-30%. Ved seksuallovbrudd med en minste straff, er det flere eksempler på at det er gitt deldom.⁹⁷

Der tilståelsen kun har medført prosessøkonomisk besparelser med hensyn til en forenklet etterforskning og pådømmelse ligger rabatten på mellom 10 og 30 %.

Det kan for eksempel ofte være tilfelle at en tilståelse både har medført en lettelse for fornærmede og medført prosessøkonomisk betydning. Ved vurdering av strafferabattens størrelse, må alle momentene trekkes inn. Det må foretas en samlet bedømmelse, hvor en strafferabatt på mellom 1/4 og 1/3 vil være tjenelig.⁹⁸

Hvor alvorlig strafferammen er kan ha innvirkning på hvor stor strafferabatt det blir gitt. En alvorlig forbrytelse med lang fengselstraff blir ut i fra rettspraksis gitt en rabatt som i prosent ligger lavere enn hvor det idømmes kortere straffer. Dette på tross av at tilståelsen har hatt samme virkning. Selv om dette er tilfelle, tillegges tilståelsen i ”alminnelige hverdagssaker” forholdsvis lav prosentvis rabatt.

6.3 Synliggjøring av rabatten

For at det skal virke motiverende å tilstå, både etter strl. § 59, 2. ledd og ved ulovfestet rett, vil det være av betydning om rabatten synliggjøres. Det vil si at siktede og andre må kunne se at det er blitt gitt en rabatt og størrelsen på denne.

Hvorvidt det bør fremgå av dommen hva straffen ville ha blitt uten tilståelse var behandlet i forarbeidene til lovendring av strl. § 59, 2. ledd. Når det gjelder synliggjøring av rabatten uttaler departementet følgende;

---

⁹⁷ Eks Rt 2005 1235

⁹⁸ Rundskriv nr. 3/2007 s. 6

”...Etter departementets syn vil en hensiktsmessig mellomløsning være at retten angir betydningen av tilståelsen i mer skjønnsmessige vendinger, for eksempel ved å antyde at straffen ville blitt vesentlig høyere uten tilståelsen. På områder hvor det er etablert mer festlagte nivåer for straffeutmålingen, som i enkelte typer av narkotikasaker, kan det være større grunn for retten til å angi mer eksakt hvor stor rabatten er...”⁹⁹

Det foreligger en rekke avgjørelser fra høyesterett hvor det fremgår at rabatten synliggjøres i domsgrunnene. For eksempel Rt 2005 s. 1235 som er behandlet under punkt. 5.2.

Her fremgår det at Høyesterett er enig med lagmannsretten at straffnivået i utgangspunktet ville være fengsel i 3 år og 3 måneder. Lagmannsretten mente at riktig straffereduksjon på grunn av tilståelsen ville være ca. 30 %. Det ville utgjøre en straff på ca. 2 år og 3 måneder. Høyesterett på sin side mener at det bør gis ytterligere strafferabatt. Høyesteretts begrunnelse er at det er utelukkende tilståelsen som medfører at saken blir avdekket.

Imidlertid finner Høyesterett at det ikke foreligger en uforbeholden tilståelse etter strl. § 195, første ledd annet straffealternativ. Det medfører at det ikke er anledning til å gå under en minstestraff på 2 år og 1 måned, jf. Strl. § 62. Høyesterett opprettholder lagmannsretten dom på fengsel i 2 år og 3 måneder, hvor 6 måneder av fengselsstraffen ble gjort betinget. Det blir gitt deldom.

Det foreligger to undersøkelser fra Domstoladministrasjonen som omhandler bla. hvor vidt det fremgår av dommen rabattens størrelse. Det fremgår av undersøkelsen fra 2004 at i 33 % av sakene hvor det ble gitt rabatt, var det sagt noe om hvilken vekt tilståelsen var tillagt.¹⁰⁰ Det følger av oppfølgende undersøkelse fra 2007 at det er en sterk fremgang når det gjelder synliggjøring av rabatten.¹⁰¹

---

⁹⁹ Ot.prp.81 (1999-2000)

¹⁰⁰ DA`s Rapportserie 2/2004 s. 16

¹⁰¹ DA`s oppfølgende undersøkelse feb.2007

På bakgrunn av undersøkelsene kan det forstås at uttalelsene i forarbeidene om en oppfordring til at rabatten skal synliggjøres for å virke motiverende, ikke blir fulgt opp i særlig grad.

Ved vedtagelsen av ny straffelov av 2005 vil det også bli gjort endringer i straffeprosessloven § 40 når det gjelder kravene til domsgrunner. Viser her til punkt. 8

7 FORHÅNDTILSAGN OM STRAFFEPÅSTAND

7.1 Generelt

I det praktiske liv forekommer det forhåndskontakt mellom påtalemyndigheten og den siktede. Siktete kan representeres av en forsvarer dersom vilkårene for dette er oppfylt, jf strpl. §§ 96 mfl. En slik forhåndskontakt kan ofte gjelde straffeforslag før tilståelsen foreligger.¹⁰² Dette kan få stor betydning for saksgangen og for tiltalte. Betydning av en slik forhåndskontakt reiser derfor en del vanskelige spørsmål, både av prinsipiell og praktisk art. Blant annet om hvorvidt retten er bundet av slike forhåndstilsagn med hensyn til en mulig strafferabatt. Imidlertid er det nå slått fast at slike forhåndsavtaler ikke binder retten.¹⁰³ Dette vil jeg komme senere tilbake til.

I forhold til strl. § 59, 2. ledd blir det i praksis ofte informert om denne bestemmelsen allerede under første avhør.¹⁰⁴ Når det gjelder bruk av forhåndstilsagn kan dette ses på som et alternativ til bruk av strl. § 59, 2. ledd. Det foreligger tre sentrale avgjørelser som

---

¹⁰² Følger av samtale med politiadvokater og forsvarere

¹⁰³ HR-2009-02021-S

¹⁰⁴ Følger av samtale med etterforsker på Grønland

omhandler forhåndstilsagn ved straffeutmåling, Rt 2005 s. 1453 og Rt 2007 s. 616. I tillegg vil jeg også omhandle en sak som gikk for storkammer i Høyesterett 13. oktober.¹⁰⁵

7.2 Nærmere vurdering av forhåndstilsagn

I USA kalles en slik forhåndsavtale for plea bargaining. Plea bargaining innebærer at påtalemyndigheten forhandler med tiltale med hensyn til redusert straff. Dette er ikke tilfelle i Norge. Forhandlinger etter plea bargaining mønster i USA vil stride mot norske rettsoppfatninger.

Forslaget om å innføre en plea bargaining system i Norge ble først drøftet i en innstilling fra justiskomiteen fra 1999.¹⁰⁶ Det ble da pekt på at det var vanskelig å se ut i fra dagens situasjon at det var et behov for et slikt system. Anmodningen ble fulgt opp av arbeidsgruppen i ”prosjekt hurtigere straffesaksbehandling- Arbeidergruppe I”¹⁰⁷ Dette medførte til forslaget om tilståelsesrabatten i strl. § 59, 2.ledd jf. Ot.prp.nr. 81 (1999-2000)

I 2006 ble spørsmålet om å vurdere et plea bargaining system i Norge igjen drøftet i Justisdepartementets høringsnotat om ”hurtigere behandling av straffesaker”.

Det foreslås her en ny regel om straffetilsagn i § 233a i straffeprosessloven. Forslaget gikk ut på at dersom det forelå en uforbeholden tilståelse kunne påtalemyndigheten gi et bindende tilsagn om straff. Forslaget møtte motstand under høringen og forslaget er til nå ikke videreført. I forbindelse med et annet forslag fra samme høringsnotat uttaler Justisdepartementet at andre spørsmål som høringsnotatet tok opp ”kjem departementet attende til i ein seinare proposisjon...”¹⁰⁸

Utgangspunktet i Norsk rett er dommernes suverenitet. Dette er omhandlet i strpl. § 38, 2. ledd. Domstolen står fritt både når det gjelder lovanvendelsen og partenes påstander om

---

¹⁰⁵ HR-2009-02021-S

¹⁰⁶ Innst.O.nr 3 (1999-2000) s.20, jf.. Ot.prp.nr.64 (1998-1999) s.125, Rt 1995 s.1922.

¹⁰⁷ Andenæs s. 78

¹⁰⁸ Ot.prp.nr.13 (2008-2009) s. 3

straff, jr. Strpl. § 38, 2. ledd, første og annet punktum. Det vil si at retten i utgangspunktet kan dømme en strengere straff enn det som blir fremmet av aktor.

I Norsk rett er det ikke lovregulert hva et forhåndstilsagn omfatter. Etter en naturlig tolkning av begrepet kan det sees på som en form for avtale mellom påtalemyndigheten og tiltalte angående straffepåstand. Det spesielle er her at avtalen inngås mellom to parter, men de er samtidig avhengig av en tredjepart for en avgjørelse/sensur, retten.

Rt 2005 s. 1453 omhandler skriftlig tilsagn fra påtalemyndighetens side med hensyn til straffepåstand. Saken omhandler bla. straffutmåling i en narkotika sak. Under et avhør ble det stilt en garanti med hensyn til straff. Senere i avhøret tilsto tiltalte ytterligere forhold. Det hitsettes;

”...I den utstrekning det gis tilsagn av denne karakter, springer det i øynene at det særlig er to forhold som må gjøres klart: For det første må det klargjøres for siktede at domstolene ikke er bundet til å følge den straffepåstand som påtalemyndigheten nedlegger. Og for det annet må omfanget av de straffbare forhold som tilsagnet knytter seg til, gjøres tilstrekkelig klart...”¹⁰⁹

Slik jeg forstår kjennelsen av 3. nov. 2005 går det ikke frem hvilken vekt straffetilsagnet skal vektlegges. Ut i fra ovennevnte uttalelse kan det utledes to betingelser i forhold til forhåndstilsagn. Det fremgår av dommen at siktede må bli informert om at domstolene ikke er bundet av forhåndstilsagnet. For det andre må det fremgå av tilsagnet omfanget av det straffbare forholdet. Førstvoterende uttaler videre;

”... De er slik jeg ser det, av en slik karakter og av et slikt omfang at påtalemyndigheten må sies å ha hatt god grunn til å gå ifra tilsagnet om at straffepåstanden skulle være 7 års fengsel...”¹¹⁰

---

¹⁰⁹ Rt 2005 1453 avsnitt 18

¹¹⁰ Ibid. avsnitt 19

Derimot kan det ut i fra kjennelsen forstås at dersom det dukker opp nye forhold, blir ikke påtalemyndigheten bundet av straffetilsagnet.

13.oktober 2009 omhandlet Høyesterett en straffesak som gjelder anke over straffutmåling.¹¹¹ Det er ikke reist spørsmål om adgangen til å inngå slike avtaler, verken i Rt 2005 s. 1453 og i Rt 2007 s. 616. Det var heller ikke spørsmålet i saken fra 2009.

Høyesterett skulle ta stilling om, og i tilfelle i hvilken grad avtalene skulle få betydning for domstolenes straffutmåling. Anken var begrunnet med at det var viktig at Høyesterett kom med en rettsavklaring når det gjaldt i hvilken grad retten skulle være ”bundet” av straffetilsagn.¹¹² Dette med tanke på at det er et viktig element for mange tiltalte ved avgjørelsen av om de skal ta tilståelsesdom eller ikke. Jeg vil bruke denne saken for å illustrere ytterligere problemstillinger som kan oppstå i disse tilfellene.

På en side er dommen ny i Høyesterett og det kan tilsi at dommen har mindre rettskildemessig vekt en eldre dom fra Høyesterett som gir uttrykk for sikker rett. På en annen side er det en dom som er tatt opp i storkammer og det kan derfor tilsi at saken er prinsipiell viktig.

Saken gjelder en somalisk kvinne som var siktet for mishandling av sine tre barn etter strl. § 219, 2ledd, jr. første ledd litra b. Siktede ble dømt i tingretten til fengsel i 1 år og 8 måneder.¹¹³ Siktede anket prinsipalt over bevisvurderingen under skyldspørsmålet, subsidiært bevisvurderingen under straffeutmålingen. Etter initiativ fra påtalemyndigheten ble det inngått en avtale med siktede. Avtalen gikk for det første ut på at siktede erkjente straffeskyld etter tiltalen og at skyldanken for lagmannsretten ble trukket. Tiltale ble

---

¹¹¹ HR-2009-02021-S

¹¹² Etter forespørsel mottok jeg pr. mail støtteskriv til anke fra Statsadvokaten

¹¹³ 08-011644MED-TRON s. 9

samtidig gjort kjent med domstolen ikke er bundet av påtalemyndighetens forhåndstilsagn om straffepåstand.

Påtalemyndigheten la på bakgrunn av dette en påstand om 1 år og 4 måneder fengsel, herunder 5 måneder betinget. Samtidig skulle tiltalte møte til megling i konfliktråd og følge de avtaler som følger av regi av prosjektet.

Lagmannsretten mener på sin side at det vil være feil i denne saken å gi deldom. Lagmannsretten konkluderer med at straffen på 1 år og 4 måneder fengsel skal i sin helhet gjøres til ubetinget.¹¹⁴ Lagmannsretten ser her helt bort ifra forhåndstilsagnet.

Høyesterett skulle ta stilling til om og i tilfelle i hvilken grad, avtalene skulle få betydning for domstolenes straffeutmåling.

Spørsmålet ble drøftet på generelt grunnlag i Rt 2007 s. 616. Flertallet på tre dommere slutter seg til at det kan tillegges slike forhåndstilsagn ”...*en viss selvstendig betydning...*”¹¹⁵ Det fremgår i samme avsnitt at det kun er tilfelle dersom påtalemyndigheten ”...*opptrer i forhold til de retningslinjer for strafferabatt som er trukket opp i Høyesterettspraksis...*”¹¹⁶ Mindretallet mente at tilståelsesrabatten bør være uavhengig av om tilståelsen kommer uoppfordret, eller om tilståelsen kommer som en følge av et forhåndstilsagn.

I Høyesteretts avgjørelse fra 2009 uttaler førstvoterende følgende;

” Uansett mener jeg at ønske om forutberegnelighet for den siktede- at han eller hun bør kunne vite hvilken virkning det vil ha å tilstå- bør sikres på andre måter.

---

¹¹⁴ 08-121117AST-FROS s.7

¹¹⁵ Rt 2007 616 avsnitt 29

¹¹⁶ I.c.

*Og det skjer da også i atskillig grad, blant annet gjennom rutiner som politi og påtalemyndighet har for å orientere de siktede om tilståelsesrabatten...*¹¹⁷

Høyesterett gir her uttrykk for at hensynet til siktedes forutberegnelighet kan sikres på andre måter enn et forhåndstilsagn. Blant annet pekes det på rutiner fra politiet og påtalemyndighetens side. En svakhet ved dette er at det kan oppstå ulik praksis fra politidistrikt til politidistrikt med hensyn til rutiner og informasjon når det gjelder tilståelsesrabatten.

Førstvoterende legger til grunn ved sin avgjørelse i 2009 følgende konklusjon *”...at en påstand som påtalemyndigheten har nedlagt som motstykke til en tilståelse, ikke kan tillegges selvstendig betydning for straffeutmålingen...*¹¹⁸

Dommen uttrykker her at det ved straffeutmåling ikke kan legges vekt på at påtalemyndigheten har gitt siktede et forhåndstilsagn om en bestemt straffepåstand. Et forhåndstilsagn kan ikke tillegges selvstendig betydning. Det vil si at retten kan se helt bort i fra tilsagnet ved vurdering av straffutmåling.

Denne dommen mener jeg vil være utslagsgivende for kommende saker som omhandler forhåndstilsagn. Hvorvidt det vil medføre en redusering med hensyn til omfanget av forhåndstilsagn om en straffepåstand er litt tidlig å fastslå. Imidlertid uttrykker dommen at selv om det foreligger et straffetilsagn om en bestemt straffepåstand er retten ikke bundet av dette. Noe annet er at det i praksis ofte kan være at den fremforhandlede påstanden ligger nært opp til hva domstolen selv ville ha kommet med hensyn til utmåling av straff. Retten har tatt et klart standpunkt på et området som ikke tidligere har vært klarert. Det taler for at avgjørelsen fra 2009 kan være et prejudikat. Det betyr at en dom kan få avgjørende betydning med hensyn til senere avgjørelser.

---

¹¹⁷ Rt 2007 616 avsnitt 25

¹¹⁸ HR-2009-02021-S avsnitt 28

8 STRAFFELOVEN AV 2005

Den nye straffeloven av 2005 er vedtatt, men ikke trådt i kraft.¹¹⁹ . Etter den nye straffeloven omhandler strl. § 77 at retten har en plikt til å ta i betraktning en uforbeholden tilståelse ved straffutmålingen. Adgangen til å sette ned straffen under minstestrafen eller til en mildere straff fremgår av straffeloven av 2005 § 80 litra a nr. 1.

Det frem går av forarbeidene til ny straffelov at Straffelovskommisjonen og departementet er enig om at strl. § 59, 2. ledd videreføres i den nye straffeloven.¹²⁰ Dette begrunnes med at *”...den faktiske situasjonen som begrunnet regelen, ikke har endret seg...”*¹²¹

Det fremgår av forarbeidene at det var et spørsmål om det burde gjøres endringer for ytterligere å bidra til å virkeliggjøre siktemålet med den nye bestemmelsen. Departementet viser bla. til forskjellene mellom tingsrettene. Årsaken til dette peker departementet på at det kan være forskjeller i kriminalitetsbilde, ulik praksis fra påtalemyndigheten og ulike holdninger blant forsvarerne. Departementet uttaler at *”...det er derfor viktig at tilståelsesrabatten blir synliggjort for den siktede...”*¹²²

Videre fremgår det i forarbeidene at departementet foreslår;

*”...at det tas inn i en bestemmelse i straffeprosessloven § 40 annet ledd nytt tredje punktum om at det skal opplyses i dommen om hvorvidt straffeutmålingsregelen i utkast til § 77 er anvendt, og om det bør angis hvilken betydning tilståelsen har hatt...”*¹²³

---

¹¹⁹ Lov 20.mai 2005 nr. 28

¹²⁰ Ot.prp.nr.90 (2003-2004) s.373

¹²¹ I.c.

¹²² I.c.

¹²³ I.c.

Det vil si at ved vedtagelsen av straffeloven vil det gjøres endringen i gjeldende rett.

Endringen medfører at strpl. § 40, 2. ledd vil bli tilført et tredje punktum som vil lyde

*”...bør det angis hvilken betydning tilståelsen er tillagt ved straffeutmålingen...”*¹²⁴

Endringen medfører at retten blir pålagt å opplyse i dommen hvorvidt bestemmelsen om tilståelsesrabatt er anvendt. Det fremgår av forarbeidene til ny straffelov av 2005 følgende;

*”...Departementet foreslår at det i domsgrunnene alltid skal angis om bestemmelsen i straffeprosessloven § 77 er anvendt. Det skal både gå frem om det er tatt i betraktning ved straffeutmålingen at den siktede har tilstått, og om tilståelsen har ført til reduksjon i straffen...”*¹²⁵

En lovfestelse av strpl. § 40, 2. ledd kan tyde på at oppfordringen i forarbeidene til å synliggjøre rabatten ikke har blitt fulgt i tilstrekkelig grad. Dette følger i stor grad også av begge undersøkelsene fra Domstoladministrasjonen.¹²⁶ En lovfestelse om synliggjøring av rabatten peker på at tilståelsesrabatten i større grad enn før vil bli mer synliggjort. Det gjelder både for siktede, retten og påtalemyndigheten.

9 AVSLUTTENDE BEMERKNINGER

Strafferabatt ved tilståelse hører til spørsmål om straffutmåling. Strafferabatt ved tilståelse kan gis på grunnlag av Strl. § 59, 2. ledd og ulovfestet rett. Strl. § 59, 2. ledd omhandler tilståelse i egen sak. Forklaring som bidrar til at saken blir oppklart løses på bakgrunn av ulovfestet rett.

---

¹²⁴ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 485

¹²⁵ I.c.

¹²⁶ DA`s undersøkelse fra 2004 og 2007

Høyesterett anfører en rekke momenter som kan ha betydning for straffeutmåling der det foreligger en tilståelse. Det fremgår av rettspraksis at det er de samme momentene som gjør seg gjeldende ved vurderingen. Imidlertid veies momentene ulikt ut i fra forbrytelsens karakter og tilståelses omfang. F. Eks i sedelighetsaker legger retten betydelig vekt på hensynet til fornærmede.

Ut i fra rettspraksis kan strafferabatten variere fra mindre enn 1/3 og opp mot 50 %. Imidlertid følger det av rettspraksis at det kun unntaksvis at det gis rabatt opp mot 50 %. Sett under ett er ordningen med strafferabatt en fordel for siktede. For at ordningen med strafferabatt ved tilståelse skal virke motiverende, tror jeg det er viktig at gjerningsmannen får tilstrekkelig opplysninger om denne ordningen. Det er viktig at dette blir gjort så raskt som mulig i saksprosessen.

Jeg tror at ved ikrafttreddelsen av straffeloven av 2005 vil det fremgå tydeligere bruken av strafferabatten. Dette vil trolig medføre en mer ensartet praksis.

10 Litteraturliste

Lov

1902 Lov om straff (straffeloven) av 22. mai 1902 nr. 10

1981 Lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) av 22. mai 1981 nr. 25

2001 Lov av 2. mars 2001 nr. 7

2005 Lov av 20.mai 2005 nr. 28

Forarbeider

Innst. O. Nr. 3 (1999-2000) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeprosessloven og straffeloven m.v.
(etterforskningsmetoder m.v)

Innst. O. Nr. 45 (2000-2001) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven og straffeprossessloven (bruken av varetektsfengsling m. v.)

Ot.prp.nr.64 (1998-1999) Om lov om endringer i straffeprosessloven og straffeloven mv. (etterforskningsmetoder mv)

Ot.prp.nr.81 (1999-2000) Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (bruken av varetektsfengsling mv.)

Ot.prp.nr.90 (2003-2004) Straff (straffeloven)

Ot.prp.nr. 13 (2008-2009)

Rettspraksis

Rt 1994 s. 73

Rt 1995 s. 238

Rt 1995 s. 242

Rt 1995 s. 1975

Rt 1999 s. 1012

Rt 1998 s. 2001

Rt 2000 31 (8-2000) (kjennelse)

Rt 2000 s. 3

Rt 2000 s. 2072

Rt 2002 s. 476

Rt 2002 s. 993

Rt 2002 s. 1350

Rt 2002 s. 1383

Rt 2004 s. 759

Rt 2004 s. 1324

Rt 2004 s. 1238

Rt 2005 s. 29

Rt 2005 s. 314

Rt 2005 s. 559

Rt 2005 s. 1235

Rt 2006 s. 46

Rt 2006 s. 641

Rt 2006 s. 515

Rt 2006 s. 669

Rt 2006 s. 809

Rt 2006 s. 1096

Rt 2006 s. 1118

Rt 2006 s. 1462

Rt 2007 s. 61

Rt 2007 s. 504

Rt 2007 s. 616

Rt 2007 s. 1056

Rt 2007 s. 1253

Rt 2007 s. 1341

Rt 2007 s. 1431

Rt 2007 s. 1465

Rt 2007 s. 1677

Rt 2008 s. 917

Rt 2008 s. 1064

Rt 2009 s. 140

Rt 2009 s. 284

HR-2009-1220-A

HR-2009-1338-A

HR-2009-02021-S (sak nr.2009/983)

LH-2008-94010

08-121117AST-FROS

08-011644MED-TRON

Bøker

Andenæs, Johs. *Alminnelig strafferett*. 5. utg. Oslo, 2005

Andenæs, Johs. *Norsk straffeprosess*. 4.utg. Oslo, 2009

Andenæs, Mads Henry. *Rettskildelære*. 2. utg. Oslo, 2009

Bjerke og Erik, Keiserud *Straffeprossessloven Kommentarutgave*. 3. utg. 2001

Eckhoff, Torstein. *Rettskildelære*. 5. utg. Oslo, 2001.

Matningsdal, Magnus og Andres Bratholm *Straffeloven Kommentarutgave*. 2. utg. 2003

Publikasjoner

Riksadvokatens publikasjon nr. 2, *Strafferabatt ved tilståelse*, 2007

Rundskriv

Riksadvokatens rundskriv nr. 3, *Tilståelsesrabatt. Straffeloven § 59*, 2007, publisert på <http://www.riksadvokaten.no>

Riksadvokatens rundskriv, RA-2009-1, *Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i politiet- 2009*, publisert på <http://www.lovdato.no>

Riksadvokatena rundskriv, RA-2009-2, *Mål og prioriteringer for virksomheten ved statsadvokatembetene*, publisert på <http://www.lovdato.no>

Undersøkelser

Domstoladministrasjonens undersøkelse om domstolenes bruk av strafferabatt ved tilståelser, *Tilståelsesrabatt*, 2004 og 2007, publisert på <http://www.domstoladministrasjonen.no>

Artikler

Matningsdal, Magnus, *Tilståelsesdom I: Jussens Venner*. 2007

Annet

Støtteskriv til anke i sak nr. 08-121117, mottok dette pr. mail fra Statsadvokat <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article3233954>.

